

Gyűjtő:

Gyűjtés ideje: 1966

TART.: BUZSÁK TÖRTÉNETE ÉS NÉPRAJZA

13 lap DUPLUM!

FÖLORÁSI MUTATÓ: BUZSÁK,

STAKMUTATÓ: XXXIII.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1147-es TÍZELE ALÓL

1147

depl!

Kisz pályázata 1966.

Buzsák község helytörténete, a népi himzés és népi szokások keletkezése és helyzete a legrégibb idők-től napjainkig.

Buzsák az elmúlt évtizedekig az ugynevezett "elmaradt" községek sorába tartozott. E tény helyzeti adottságaiból is adódott. Mint példát említem csak, hogy az elmúlt évtizedekben a legközelebbi, legvonalban hozzá 3 km.-re fekvő községbe, Lengyeltótiába is, agyagos, sáros úton 7-8 km.-es kerülővel, az ugynevezett Cifra malom és Tatárvár érintésével lehetett eljutni.

Az őszi esős idő beállta után az utak tavaszi felszáradásáig innét csak az kívánczolt a külvilág felé, akinek életbevágó, igen fontos ügye adódott. Az elzártság e község életére teljesen rányomta bélyegét. Ez jelentős mozzanat annak megértéséhez, hogy miért maradtak meg az ősi szokások, miért nem tudta azokat az országon átvonuló háborúk vérzivatarára, s a kultúra újabbkori fejlődése tönkretenni, illetve a muzeumok polcára mint régiséget állítani. - Amióta Buzsákot Lengyeltóttival összekötő kövesut légvonalban megépült, a "kultúra" ide is eljutott. Az ősi népszokásokat, ruhákat létükben veszélyeztetete. Meg is semmisült volna, ha nem jön az 1945-ös felszabadulás és az azt követő szervezés, amely a régi kincsek megmentését célozta. Ennek eredménye, hogy azok az asszonyok, akik a múlt és a fejlődő jelen határán álltak a varrástechnikát illetően az ősi kultúrában magukat tovább képezhették s varrászövetkezetbe tömörülve, számításukat anyagiilag is megtalálva élethivatásuknak továbbra is a népi varrást és himzést tekintik. E téren halhatatlan érdemeket szerzett magának a község életében Németh Gézáné általános iskolai pedagógus, aki ezen uttörő munkát igénylő nehéz szervezést véghezvitte. A népi tánc ősi szokásait illetően végezte ugyanezen szervezést és mentő munkát Knežics István pedagógus, aki nemrég jó munkája jutalmául a Szocialista Kulturáért kitüntetését nyerte el. Kettőjük munkájának köszönhető, hogy a községben szépen, szinte karöltve jár a múlt és jelen. Ami régen érték volt nemhogy elveszett volna, hanem az új kor reflektorfényében ország-világ elé lép. Elég, ha az országban vendégszereplő buzsáki népi táncsoportra gondolunk, amelynek már csere alapon nyugvó baráti társa akad Ausztriában is a St. An Veit-i népi együttesben.

Minden évben cseretalálkozás történik köztük, egyik Ausztriában a buzsákiak felléptével, a másik Magyarországon Buzsákon a St. An Veitiek műsoros programjával. Az asszonyok himzése a siófoki varrászövetkezetten át nemcsak az ország minden részébe, de a távoli Ausztráliába is eljut. De ezzel párhuzamosan új kövesuton gördül a forgalom, új élelmiszer bolt, kulturált italbolt épület, hamarosan átadják a törpevizművet is, hogy a lakosságot jó ivóvízzel lássa el. Két műemlékjellegű templomát is az elmúlt két évben restaurálták. Karöltve jár a múlt és a jelen. Érdemes a múltat is jobban megismerni, hogy arcába tekintve még inkább szeressük meg az új testvért, a szépülő jelent.

A Buzsákra vonatkozó történeti adatok kétséget kizáróan bizonyítják alábbi állításomat. A mai Buzsák területe a középkorban több község között oszlott meg. Az 1333-as pápai tizedjegyzékben már szerepel Buzsák Pusae /ejtsd: Pusé/ néven. Említést tesz e jegyzék a falu papjáról is, akit Miklósnak nevez. Ő 4 garast és 16 kis dénárt fizetett pápai tized fejében. Hogy hol feküdt a falu, biztosan megállapítani nem lehet. Nagyon valószínű, hogy a mai Buzsák területén feküdt, legalábbis erre enged következtetni a volt táskai, a mai Lenin utcának régi és még ma is közhasználatban lévő elnevezése: "Stara Sela" /ejtsd: Sztára Szela/, amely annyit jelent, mint "régi falu".

Igy nevezték Buzsákon ezt a részét anyanyelvükön a XVII. századból származó, itt megtelepedett szláv telepesek.

A mai Buzsák helyén a középkorban Akts /értsd: Ács/ és Magyar falvak feküdtek. Ez a terület a Somogyi vár /Értsd: Somogyvár/ tartozéka volt. A XIII. században azonban egy része a Bő nemzetség birtokába került. A Bő-nembeli Izsép fia, János 1268-ban az itteni vár birtokát jó szolgálatainak jutalmául kapta adományul, IV. Béla királytól. János azonban nem érvényesíthette jogait, hanem a kapott birtokrészt visszaadta a jobbágyoknak, de 1279-ben IV. Lászlótól új adománylevelet eszközölt ki, az egész Magyar helységre. 1403-ban Magyar helységet a Gordovai Fancs László fia, László nyerte adományul. 1424-ben László fiai: János, Imre, Bertalan és László megosztottak itteni birtokaikon. 1455-ben Fancs család új adománylevelet nyert V. László királytól, de kivülé még az Alapi családnak is voltak itt birtokai. Alapi János itteni birtokrészeit 1464-ben Gordovai Fancs Gáspárnak adta el. Magyar 1498-ban még a Gordovai családé! - Magyar nevével az alábbi adatok is megerősítik ősi formájában kutatásunkat.

/Magyare, Magyarej/: Villa Mogorey, Terra castri Samigiensis de Mogorey /1268: Hazai okmt. III. 15./ Terra castri Symigiensis Mogori /1279: Hazai okmt. III. 29./ Terra Mogore /1279: Hazai okmt. III. 31./ Poss. Megyere /1403. Dl. 12800./ Magere /1403-4: Fejér, 10. 4. 201. 289./ . ?agerre /1403-6 Dl. 8881./ Magyare /1424: Dl. 12800: 1449: M. Tört. Tár. VI. 40. 41., 1455: Dl. 14592./ Magary /1464: Dl. 15940./ Magary /1498: Dl. 12. 800./ . E régi adatokban a későbbi Magary helység neve rejlik. /Csánki. II. 626-627/. - Előfordul Magyare a Nándorfehérvár 1521. augusztus 29.-én történt elárulásában részes Hédervári Ferenc ellen 1523-ban lefolytatott perben, amelynek folyamán egy 1459-ben kelt oklevelet mutattak be. Ebben szintén szerepel Magyare több más faluval együtt, melyek fölött THWZ JÁNOS és MIKLÓS, SIMON DE LETHA és LADISZLAUSZ ZECHEN osztozkodnak.

Akts /Akcs/ helység nevével 1449-ben találkozunk első ízben és ekkor a Bő nembeli Laki Thuz, a Létai és Szécsényi családoké. 1550-ben Corvin /ajtsd: Korin/ Jánost és enyingi Török Imrét iktatták birtokába. Az 1536. évi adólajstrom szerint a két helység már egyesült. Az 1536. évi adólajstromban Akts-Magyar földesuraiként Laki Bakith Pál, Kürtösy Imre, Fajszi Ferenc és Kovácsy Péter, valamint Török Bálint szerepelnek. 1549-ben Butsányi Korláthkőy Annát iktatták birtokába. 1559-ben Lakvárt /ma: Öreglak/, tartozékaival együtt, Tahy Ferenc főlevászmester és Zrinyi Ilona vásárolták meg. 1607-táján Lengyel János szigligeti kapitány és Kéthelyi Mátyás a helységet erőszakkal elfoglalták, s Lakvárhoz csatolták. Az 1660. évi dézsma-váltás jegyzékben a szigligeti vár tartozékai között találjuk. 1675-ben Pribérdi Jánkovics István, továbbá testvérei, Péter és Boldizsár, valamint rokonuk, Csopaky Judit, férj. Mészölyné, pert indítottak özv. Lengyel Zsigmondné szül. Kisfaludi Kata, mint fiának, Lengyel Miklósnak gyámja ellen Akts-Magyar, másként Buzsák birtokáért.

A per 1678-ban egyezségileg nyert befejezést, melynek értelmében Buzsák jobbágyságait a Jankovics és Lengyel családok között osztották fel. Ez a felosztás szolgált alapul az újabb időben is használatos Jankovics-Buzsák, és Lengyel-Buzsák elnevezésnek. 1759-ben 44 háztartást irtak össze e helységben. 1726-ban felerésze még Jankovics Istváné, de a másik fele már a Lengyel és a Mérey családok között oszlik meg, míg 1733-ban már az egész helység Jankovics István földesuri hatósága alá tartozott.

1767-ben Jankovics Antal özvegye Fekete Julianna, felerészen báró Majthényi János, Vrancsics Pál vezérőrnagy, Baranyay Imre özvegye, Kis Barnoki Farkas Sándor, Mérey Lajos és Károly özvegye voltak a helység földesurai. Legutóbb Jankovics B. Gyulának, Jund Gusztávnak

és gróf Széchényi Imrének volt itt nagybirtoka.

1855-ben a kolera pusztított a helységben, ahol mintegy 400 áldozatot követelt. A kolerában elhunytak számára külön temetőt létesítettek, amelynek nyomai ma is megvannak az ugynevezett Jánoshegyi szőlőhegy bejáratánál. Ujabban mellette homokbányát nyitottak s egykori halottak nyomaira is bukkantak. /A fent leírt adatokat Csánki Dezső/ Magyarország vármegyéi és városai c. monográfia sorozata is alátámasztja./

A fent említett két község Akta /Ács/ és Magyar nyomai ma is megvannak a mai község határában. Magyar község a Buzsák és Csiszta-puszta közti földesut mentén van, amely egyrésze felett ma legelő van. Az ottlevő dombvonulat is megerősíti a régiek állítását, akik ott egy régi község földalatti rejtőzéséről beszélnek. A mai öregek még emlékeznek rá, hogy gyermekkorukban az építkezésekhez onnét "még különös nagy téglákat lehetett kisebb ásás után összegyűjteni". Kisebb homokbányát is nyitottak e hely közelében, ahol "különös színű és anyagu" kőkorsó és égetett edények darabjai kerülnek néha elő. E község ottani fekvését ugyancsak megerősíti az a tény, hogy még jelenleg is van egy kb. 5 x 5 négyzetméteres terület a mezőgazdaságilag megművelt területben, amellyel a mai modern gépi ekék sem bírtak "megbirkózni". E helyen még a felszínen is hatalmas faragott kövek nyomai vannak szerteszét. Kisebb ásás után holmi földalatti vezető lépcsőféle látható, amely a régiek szerint Magyar ősi templomának maradványait képezi /egykori templomáról ténylegesen írásos adatok is szólnak./ S bizonyos mélységig ásva /1.1/2 - 2 m./ földalatti üregek /temetkezési kripták/ esetleges feltételezését lehetővé tevő kongó visszhang jelentkezik lábdobantásra. Véleményem szerint e helyen érdemes lenne régészeti ásatásokat is kezdeni. Annál is inkább, mivel e hely, közvetlenül a közeljövőben kövesutként megépülő csisztai ut mentén van /attól 10-20 m./ s így nemzetgazdasági szempontból mint idegenforgalmi nevezetesség is számbajöhetne a kül- és belföldről itt megforduló fürdőzők számára.

A másik község, Akts /Ács/ helye a régi hagyomány és az öregek állítása szerint a mai Buzsák községtől délre, kb. 1 km.-re, az Öreglakba vezető földesut mentén van. Ezen a helyen ma egy műemlék kápolna is áll, az ugynevezett "Fehér kápolna". Hogy e helyen valóban község volt, bizonyítja az a tény, hogy a mostani templom előtt a plébániai irattár és régi hagyomány szerint ezen a helyen már megelőzőleg másik két templom is állt, melyek a török dúlás idején pusztultak el s helyükön épült, a harmadik. A megelőző templomok az ottani község templomai voltak, amit a körkörös temetkezés is bizonyít. Az egykori, illetve a mai kápolna körül ugyanis a föld alatt temető rejtőzik. Ennek jelentőségét akkor értjük meg, mint történelmi tanuét, ha az akkori kor szokásait figyelembe vesszük. A falu közepén állt a templom, közvetlen körülötte a temető, majd e körül a község.

A templom és a körülötte fekvő temető tehát követeli a még fel nem tárt község létét is a közelében. E templom és temető létéről még 1748-ból származó feljegyzés is tanuskodik, amely az akkor még romjaiban meglévő temetőt "bekerítetlennek és kereszt-nélkülinek" mondja. 1731-ben régi romjaiból restaurálták a templomot. Benne ma is áll egy kézzel, 1701-ben faragott szárnyas oltár barokk stílusban, mely ma műemlékké van nyilvánítva. Ezen oltárt állíttatta Krály Péter, Buzsák török hódoltság utáni első ismert plébánosa. Mikor a mai plébánia templom elődje Buzsákon összedőlt, az akkori hívek, mint egykori "plébánia-templomhoz" zarándokoltak ki a Fehér-kápolnához. Mindez e helyen világosan mutatja bizonyítottként a másik község, az ősi Akts /Ács/ helyét.

Régi hagyomány és írásos adatok bizonyítják, hogy Magyar és Ács mellett ezek pusztulása után más községek is léteztek. Ezek voltak

Kéka és Szelistya. Nevük szláv eredetre vall, amely maga bizonyítja, hogy alapítói és lakói szlávok voltak. Akik a tatárdulás után elnéptelenedett magyar vidékre költöztek. Kékáról már 1333-ból van adatunk. Ekkori írás, amely a veszprémi püspöki levéltárban található, említést tesz Kéka papjáról, Istvánról, "aki 20 kis dénárt fizet pápai tized fejében". Kéka régi templomának falait az írásos adatok szerint még 1854-ben is ásogetták az itt lakók. Különben ma is megvannak nyomai, körötte sok csontot magába rejtő temetővel a Buzsák-ból Lengyeltóti felé vezető kövesutttól északra fekvő erdőszélen. Az egykori virágzó Kéka falu helyén ma egy, ugyancsak Kéka nevet viselő, néhány házból s családból álló pusztta áll. - Szelistya falu nevét egy dülő neve őrzi.

Szentbalázsi Sebe György /egykori buzsaíki plébános/ irattári bejegyzései szerint Kékát és Szelistyát "a Nagylaki /ma: Öreglak/ várbán székelő törökök pusztították el.

1715-ben 44 háztartást irtak össze a mai Buzsák községben. Akkori területe 1209 magyar holdnak felelt meg.

55 1/2 legelő, 95.9 szőlő és töltés. A törökudulást e helységben túlélte családok nevei ősi magyar településekre mutatnak, mint fentebb vázoltam. 1715-ben pl. a következő főbb családnevek váltakoznak, mint megmaradtaké: Pákonnyi, Kovács, Ambrus, Dömiz, Matza, Molnár, Ambrózi, Várdai, Debinyi, Halász, Blathi, Balog, Balogsánta, Bene, Radányi, Czár, Babodi, Ménkö, Sándor, Ambrosits, Gyenes, Kinyár, Karika, Csávic, Koppány, Kard és Tuskó. Buzsákra vonatkozóan Szentbalázsi Sebe György a következő megjegyzést teszi: "Az ujonnan létesült községnek csak egy, mint a Balaton termékeny szomszédságában létesült egyéb községek, mint Szentpál, Varjaskér, Csömend, Nikla, Táska, Buzsák, Nagylak, Pamuk, Osztópán, Geszti, Polány, Gamás, Lengyeltóti, Kisberény, Tót-gyugy, Györök, Kis-Bár, Karád lakói kétségtelenül Szláviániából származó, délszláv eredetűek, kik vagy Mátyás király dicsőséges uralkodása alatt, vagy utána a török által hazájukból kiűzve kapták művelésre az említett területeket. Kéka és Szelistya lerombolása és lakóinak elmenekülése után létesült Buzsák, mint népes község. Régen a Nagylaki vár kapitányainak joghatósága alá tartozott. Később pedig a hatalmas Lengyel, Tahy és Jankovits családok, mint földesurak tulajdonát képezte. A Lengyel család részét ténylegesen többen birtokolták, a Tahy család és a Lengyel család nagyrészt egyedül Jankovits birta." /Szentbalázsi Sebe György feljegyzései a mai plébániai irattárban/. Buzsák nevével kapcsolatosan a továbbiakban a következő magyarázattal szolgál, tekintve a délszláv terminológiát: "Buzsák község a Balaton mocsarai /Berek/ által három oldalról körülzárt beszögéltetésben fekszik és valószínűleg ettől, a beszögéltetésből, melyet az új /délszláv/ telepesek délszláv anyanyelvén Buzsáknak neveztek, kapta természetes fekvésének megfelelőleg a nevét."

A délszláv telepesek ideérkezését az akkori /XVII.sz. második fele/ feljegyzések is igazolják az anyakönyvekből. E nevek erős "cs"-je az évszázadok folyamán "ty"-vé tompult. Példák: Dumics /ma: Dumity/, Tomics /ma: Tomity/, Jancsekics /ma: Jancsekity/, Androkics /ma: Androkity/, stb. A buzsaíki alapító s itt lakó délszláv telepesek a múlt század végéig élték nyelvi elzártágukban is a maguk életét. Szentbalázsi Sebe György 1850. körül kezdi el a magyarosítást azzal, hogy az iskolában és a templomban a magyar nyelvet "is" elrendeli.

A délszláv származás ténye sokmindent magyaráz meg a község gondolkodás módjában is. Buzsák mindig konzervatív. Itt a vezetőknek mindenkor és mindenért "véresen meg kellett és kell izzadniókn". Ha viszont egyszer valakit "bevettek", az tűzbe vezetheti őket. Az érzelmi, szláv temperamentumból fakad e vonás.

A község mai területén két müemlék épület található. A község történetének teljességéhez hozzátartozik az ezekről való megemlékezés is, mielőtt a legújabb történetéről megemlékezünk.

A legrégebbi épület az un. "Fehér kápolna". Eredete a legrégebbi időkre nyúlik vissza. Már 1726-ban írásos emlék említi tetőn ülő fatornyoskával, boltozott szentéllyel, deszka-táblás hajóval /ma ez is boltozott/. Más néven ekkor "Capella prima" /első kápolna/, külső, vagy "Fehér kápolna" a Nagyboldogasszony tiszteletére szentelve. Körülötte ekkor már temető, 1748-ban kerítés és kereszt nélkül.

Istentiszteletet csak bucsukor tartottak benne, amikor "nagy népsereg látogatja", különben egész éven át zárva volt. A falun kívül, délnek 1/2 óra járásnyira, az u.n. Kiskölked pusztán, "ad vineas Cseria" /Cseralja/ áll.

1736-ban régi romjaiból restauráltak mondják, 1839-ben a plébánia templom pénzén tatarozták.

Benne egyetlen oltár áll, fából faragva és festve. Barokk stílusú. Állítottatta Krály Péter Buzsáknak a hódoltság után eddig ismert első plébánosa 1701-ben, amelynek írásos nyoma a faragott oltáron a névvel és a dátummal együtt ma is látható.

Fent középen faragott Mária szobor, jobbról szent Péter, balról szent Pál szobor, mindkettő oldalán faragott diszítések. Szent Péter felett kétfelől, belül 1-1 egyházi, kívül 1-1 világi ember fából faragott feje látható, az utóbbiak felett hajdan egy-egy térdelő angyal-szobor. Legfelül, középen Szentháromság, jobbról-balra egy-egy női szent alakja volt látható. Lent az oltár-asztalon 1815-ben két fa gyertyatartó. Semmi több.

A másik müemlék épület a jelenlegi plébánia templom. Kis sisakos, homlokzati toronnyal, homlokzatán lizénákkal, oldalhomlokzatain 4-4 ablakkal, félköríves szentéllyel. Három boltszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Keletelt, a falu keleti részén áll.

A boltozott szentélye és sekrestyéje a templom 200 Ft. pénzén épült 1771-1772-ben. Hajót emelték hozzá Jankovich család és Hegedüs Illés plébános szorgalmazására 1783-1799. szept. 10.-ig.

1851 és 1853 között Jankovich István s a falu lakói kívül-belül restauráltatták. Erre a célra a templom pénzéből 10000 Ft.-ot használtak fel. Ugyanakkor a templomtetőt vas, a toronysisakot pedig horganyzott bádoggal fedették be. S abba órát is szereltek, ami később elavult s jelenleg már csak régi szerkezetének főbb alkatrészei vannak meg a toronyban, ami mint régiség és muzeális érték is az órák története vonalán számításba jöhet. A régebbi oltár maradványai darabokban ma a templom padlásán található romokban, a jelenleg álló, újabb pedig tiroli fa-faragásos munka. Kétszlopos mellékoltár szent Rozália tiszteletére, oromzatán Szentháromság szoborcsoport /fából faragva/

Kő keresztelőkut. Réz medencével és réz fedővel. Szószék egyszerű, festett fa. Belépő ajtón a magvető, mellvéd közepén a csodálatos halfogás domborműve. A hangverő tetején három szobor.

Orgonakarzat két, kőből falazott oszlopon nyugvó. Orgona 4 változatú, 1778-ból.

Egyébként a plébánia templom előtt már állt a helyén egy vesszőfonásos falu, sárral tapasztott másik templom is, amely összedőlt a XVII.sz. végén.

A község legújabbkori történetét lényegében a következőkben foglalhatnám össze. A felszabadulás előtti időben a község lakossága

többségében zsellér, cselédi sorban élt. A környék összes nagybirtokát /Pusztaberényi grófi birtok, stb./ velük dolgoztatták. Vándorülethez voltak szokva. Aratás idején az öregek elmondása szerint felkerekedett a falu s itthon csak a "házórzó öregek" maradtak. A cselédsors számukra nem a könyvekből, az életből lett ismeretes. - E tény későbbre is nyomott hagyott életükben. A vidékre való járás szinte a vérükben van, a jelenlegi vezetőknek nem kis bánatára.

Sok gondot okoz, hogy a közös munkára napjainkban is az öregek maradnak itthon, mert a vidéki kapálás, más szövetkezeteknél számukra, fiatalok számára szinte a "külföld csábító varázsával" hat. Esőben, hóban eljárnak vidékre dolgozni az ősök nyomában, bár a munka értékének szocialista felfogása már mást diktálna. Hiszen a kétkézi munka a népi demokrácia államában minden községben ugyanazt az országot, ugyanazt a népet, ugyanazt a fejlődést szolgálja.

A háboru nem mult el nyom nélkül a község fölött. Front-községgé változtatta. A lakosságot emiatt kilakoltatták a tőle keletre fekvő somogyi községekbe, főként Gamásra és Somogygesztibe. A "száműzetés" nehéz napjai után visszatérve s emléket megőrizve, maradt meg a község lakosságában az a ma is élő meggyőződés, hogy a háboru a legrosszabb valami a világon. Bármint alakuljon is az emberiség élete, csak háborut ne! S ez feltétlenül a jelen fázisán a fejlődésnek pozitíven értékelendő. A falu épületeiben különben a háboru komolyabb kárt nem okozott.

A felszabadulás új utakat nyitott meg a község fejlődésében. Az egykori papi nagybirtok helyén új lakótelep, az un. Kuria létesült. A fiatal családok is kezdték megérezni mit jelent az önállóság, a függetlenség. Elemi erővel ábredt fel a vágy a lakosságban, hogy a kultúrát ne csak más községekben, hanem itthon, az ő falujukban is élvezhessék. Eddig az új utat csak néhány helyen, vidéken láthatták. Most felmerült az igény, hogy ők se a sártengert tapossák, hanem szilárd, jó minőségű uton járhassanak. Azelőtt ugyanis egy méternyi jó ut sem volt a községben. A közutak uttest része az őszi esőktől való felázás után alkalmatlanná vált mindig a gépjárművel való közlekedésre. A motorkerékpárok ettől kezdve a szintén földes járdákon közlekedtek. Elképzelhetetlen volt az elmaradás. A felszabadulás végre megteremtette a várva várt eredményt is. Jelenleg már a község főutcáján portalanított műton gördülnek a járművek. A portenger sem jelzi már haladásukat.

A másik probléma régóta a község vizellátása volt. E téren Buzsáknak nagy hátrányai voltak lapos fekvésénél fogva. A közeli nagyberek a maga mocsaraival s lápjaival hátrányosan befolyásolta a talajviz minőségét és magasságát. A kutak vizének ellenőrzése állandó munkát adott az egészségügyi szerveknek. Jellemző példa, hogy a község iskolájának kutjára is számtalanszor voltak kénytelenek a fogyasztást tiltó piros cédulát elhelyezni, de a szükséghelyzet úgy hozta, hogy inni kellett belőle. Régente a fiatal halálozások aránya igen magas volt. Gondolom, hogy ebben is e rossz adottságnak nem kis része volt. Jelenleg a község felett magasodik már a törpevizmű magas tartálya s hirdeti messziről láthatóan egy somogyi község boldogabb jövőjét. Mint felkiáltójel magasodik az ég felé s hirdeti a közös munka s összefogás erejét.

A község közellátásának megkönnyítésére létesült a mult esztendőben az új élelmiszer és italbolt a falu főterén. Központi fekvésénél, jó ellátottságánál fogva minden igényt kielégít.

Jelenleg már a modern kulturház terveivel foglalkoznak, annál is

inkább, mivel a község szépen fejlődő táncsoportja s az ide látogató külföldi táncosok fellépése is megköveteli. Jelenleg ugyanis még csak szabadtéri színpadon tudnak helyben fellépni. Nyáron ez még megoldást jelenthet, de hűvösebb időben lehetetlenné teszi a fellépést.

A felszabadulás után létesült a község életébe új szint és gazdagságot hozó Csisztai gyógyfürdő. A buzsaíki tanács komoly beruházásokkal a fürdőt fejlesztette. Ma már az egészségügyi követelményeknek megfelelő környezetben /öltözőkabinok, büffé, járműmegőrző, tisztántartott fürdőmedencék/ bárják a távoli vidékekről érkező vendégeket. E fürdő az idegenforgalom szempontjából komoly lehetőségeket rejt magában. Annál is inkább, mert a jövő évre már konkrét tervek vannak a Csisztát Buzsákkal összekötő kövesút megépítésére. Ettől kezdve zavar-talanul közlekedhetnének a már amugyis nagy számban ide látogató külföldiek.

Jelenleg az egész község termelőszövetkezetbe tömörült. Mint Batatonhoz közel fekvő község, mindinkább teret hódít a belterjes, ker-tészeti gazdálkodás. A primőr-árak eladásából a szövetkezet komoly jövedelemhez jut. Fonyódon elárusító üzletet is nyitottak, ahova na-ponta szállítják fürdőszezonban a friss árut. Komoly beruházást je-lentett a barack telepítése is, kb. 40 kh.-on.

Öntözőberendezést is vásároltak önálló erőből, amivel az időjá-rás viszontagságait tudják mérsékelni. Sőt, legutóbb már halastavat is létesítettek, egyelőre inkább a saját igények kielégítésére, később azonban eladásra is szánják.

Ujjonnan tatarozott mozi, korszerű, szintén nemrég tatarozott tejcsarnok is jelzi a községben a fejlődő jelent. Az egészségügyi téren is a jó szervezettségnek köszönhető az alacsony halálozási arányszám. A csecsemő halandóság pedig mondható, hogy teljesen meg-szűnt a községben. A tüdőbetegségek felszámolása is eredményesen fo-lyik. Buzsákban a felszabadulás előtt ez népbetegségnek volt mondhá-tó. Érthető az akkori földes, kicsiny ablaku, egészségtelen lakáso-kat tekintve. Ma már állami támogatással új családi házak épülnek. Ritkaságszámba menő a még a multból megmaradt néhány "zsuppos ház".

A fafaragás.

Ennek a művészeti ágnek gyökerei a legrégebb időkre nyulnak vissza Buzsákon. Érthető kialakulása, ha a Balaton lankáin nyájat legel-tető egykori ősökre emlékezünk. A nyáj gondozása közben adódó szabad idő kitöltésének igénye szülte a faragást. Ahhoz nyultak ilyenkor, ami a legkézenfekvőbb volt. A legelő ligetes fái szinte kínálták magukat, hogy a gazdag képzelettel megáldott ember nemesebbet varázsoljon belőlük. Meg is ragadták az egyszerű kést, hogy kezdetben "unalomból", később művészi igényből faragjanak. E tulajdonság szinte adottságként szállt az utódokra. Innét érthető a dus képzelőerejükből, hogy a buzsági ember ha kissé pihen, azonnal kést ragad s faragcsálni kezd. S ha maga is felismeri jó adottságát, s a munkához biztatást kap, szívesen vállalja élethivatásként is egy életre a faragást.

Szívesen választják a természetben fellelhető virág és állatmotívumokat. S bár a vezérmotívumok szinte állandók, a népi fantázia a legkülönbözőbb módon hozza őket össze s a legkülönösebb és művészi élményt tudják nyújtani általuk. Legkedveltebb motívumok: tulipán, tölgylevél, indák, szarvas és őz.

A felszabadulás szülte támogatása a művészeteknek Buzsákon is öt perccel éjjél előtt érkezett. S az öt perc elég volt ahhoz, hogy átmentse a jövőbe a történelem szinpadáról letűnő szegény pásztor faragcsáló művészetét.

Ma már hivatásos művészek avatott keze termi az egyéni fantázia szép remekeit: a világ minden tájára exportált buzsági faragott munkákat. Legjelentősebb képviselői jelenleg e szövetkezetbe tömörült művészeknek: Iváncsics László Balaton utcai faragó népművész, aki fél karját a második világháboruban elveszítette, de a megmaradottal, a megmintázandó anyagot satuba szorítva csodálatosan dolgozik, a nála meg megforduló külföldi turistáknak is nagy csodálatára. Gyanis László, Május 1 utcai népművész, Máté Ferenc, Bajcsy Zs. utcai művész jelzik kimagaslóbb állomásait a faragást hivatásosan üzök táborának. Jellemző, hogy a népilélemben van meg a hajlam a művészi alkotásra az is, hogy ha valami üzemi vagy egyéb baleset kapcsán munkaképtelenné válik előző munkahelyén, szinte minden komolyabb zökkenő nélkül képes némi szárnypróbálgatás után a faragás művészi szintjén való képviselőtére s annak szenvedélyes szeretetére. Máté Ferenc is így volt. Üzemi baleset folytán egyik lábfejét veszítette el s tanácstalanságában adták neki az ötletet a faragást illetően, s pár hét után művészi bírálóbizottság tekintetét kiálló alkotásokkal lépett elő, s azóta is hivatásos művésszé érett meg. - A legnagyobb örömmel dolgoznak, alkotnak, mert ami szükséges a nyugodt alkotáshoz, ma számukra biztosítva van. Megélhetésük, nyári pihenőjük biztosítva van. A művészi lélek s a támogatást nyújtó Állam keze így találkozik szép harmóniában jelenleg Buzsákon a Művészet égbenyuló kupolái alatt.

A népi himzés. Amint a férfiak a mezőn a fához nyultak alkotni vágyón, úgy a buzsági asszonyok az őszi idénytől a kítavasodásig ahhoz nyultak, ami a konyhában közel volt: a tűhöz és cernához, hogy a tél unalmát és tétlenségét elűzzék. A nyugalom elzártságát biztosította a környéktől való elzártság, hiszen amint bevezetőmben is említettem, Buzsákot a felszabadulás előtti évtizedekben egy járhatatlanná váló /esőktől/ földesut kötötte össze a legközelebbi Lengyeltóttal is. Teljesen elszigetelten éltek. S ez egyben pénzkereseti lehetőség is volt. A télen elkészített munkákkal kora tavasszal s nyáron a Balatonpart "pénzes" vendégeit járták végig eladásra kínálva. Amint

a buszjárat a megépült új kövesuton megindult, amint kapcsolatba kerültek a "külvilággal" a himzés "kenyérkereseti jellege" kezdett háttérbe szorulni. S a fiatalok körében kihalóban volt. Ekkor ért el a művészeteket felkaroló szabadság szele Buzsákra. Németh Gézáné tanárnő vette kezébe a varró asszonyok ügyét. Először varrószövetkezetbe tömörítette őket. Ekkor még "minden munka megfelelt". Amikor anyagilag is megtalálták számításukat, mind többen jelentkeztek a varróasszonyok táborába. Ekkor már szóba jöhetett a válogatás is. A jobban dolgozókat, a művészebb munkát nyújtókat részesítették előnyben. Így a buzsaíki népi himzés színvonala a régi fölé messze felülmagaslott. Jelenleg is ez a helyzet. Naponta viszik a kész munkákat, a munkát összegyűjtő Németh Gézánéhoz, aki azokat a siófoki szövetkezethez továbbítja.

A népi himzés mai formái között Buzsákon a következőket ismerik és művelik.

a./ A rátétes. Ennek lényege a következőkben áll. Vesznek valamilyen színű, gyárilag gyártott színes anyagot. Általában a piros, ritkább a kék, vagy fekete színt alkalmazzák /bécsi anyagok/. Ezt egy fehér vászon vagy sifon alapanyagra dolgozzák rá. Az alapot, amely fehér, a kívánt méretre kivágják. A rákerülő /rátétes/ anyagot reáterítik s először a kívánt nagyságra kivágják. Utána vágó ollót vesznek kézbe s a rátétes /piros, kék, fekete/ anyagot a kívánt mintának megfelelően kivágják. Ami e munka művésziességét jellemzi, az éppen abban áll, hogy minden előrajzolás nélkül, pusztán képzeletükre hagyatkozva, rendkívüli formaérzékről tévén tanúságot, ránézésben vágják az ollóval. Ekkor a szemlélő idegen még semmit nem sejt. A később kialakuló formáknak még semmi nyoma. Vágás vágást követ, az anyag szétesőnek tűnik az olló vágta metszés nyomában. Ami édekességét növeli az, hogy a pl.: 1-2 m. hosszúságú és szélességű anyag folyamatossága e kacskaringók, metszések nyomán meg nem szakad. Tehát egyik sarkán elindulva, ha a türelem megvan folyamatosan, megszakítások nélkül lehet követni később a kész munkán a feldolgozott anyag vonalait.- Az ollóval kivágott anyagot, amely alaktalannak tűnik, cérnával a fehér vászonra erősítik nagyvonalúan /fércelik/. Majd a metszés vonalának megfelelően a színes, rátétes anyagot finoman, megtűrve aláhajtogatják és stabilan, hihetetlenül apró öltésekkel véglegesen rávarrják. E varrás, illetve behajtogatás nyomán a színes anyagból a kívánt minták tűnnek elő a fehérre látszó alapanyagon.

E formáját a népi himzéseknél hall és előszoba garnitúrák /nagy függöny, falvédő, asztalterítő, párnák/, valamint önállóan pl. templomi oltárterítők és párnák díszítésére használják a lakásban. Igen mutatós élénk színeivel, a külföldiek ittjártukban ezeket csodálják sokszor a legjobban, noha a himzés többi formája a több munkát igénylő. Ez azonban igen tetszetős. E kivágott minták forma szerint e himzés-nemben: levél és virágdiszkek, indák, galamb és páva alakok; a templomi garnitúráknál még kereszt és angyal alakok változnak egymással művészi tökéletességgel.

b./ Boszorkányos. E formája a népi himzésnek a legmunkásabb, művészi értékben is a legtöbbet érő. Roppant türelmet és áldozatkészséget igényel. Ezt általában párnák díszítésénél alkalmazzák, amint megfigyeléseim közben tapasztaltam. Módja a következő: vesznek a fehér, vagy krém színű vászon alapanyagot. Erre előrajzolják ceruzával a fonállal varrandó mintákat. Külön asszonyokat találtam a faluban, akik az u.n. "rajzoló asszonyok". Ezek nem varrnak, hanem a falu minden varróasszonyának végzik az előrajzolást, fizetésüket is "csak" ezért kapják. A rajzoló asszonyoknál papírból kör és egyéb alakú, keménypapírból kivágott saját tervezésű formákat láttam. Ezeket a vászon sarkaira s a szükséges helyekre körülrajzolva mintázzák. Majd a részletesebb kidolgozást fejből, ceruzával adják hoz-

zá /gondolok itt a körbe vagy a köré rajzolt virág, levél, állat vagy egyéb motívumokra. / Miután e megrajzolás megtörtént a vásznon, átadják az előrajzolt anyagot a varrőasszonynak, aki sokszintű fonállal lát hozzá a kivarrásához. E fonál régen, még a ma élő öreg asszonyok fiatalabb idejében is a gyapjufonál volt a maga eredeti, fénytelen színeivel, általában lila, vagy fekete és kékként. Ma e varrőfonál anyagaként a gyöngyfonál szolgál a maga élénk és fénylő színeivel. Miután a megrajzolt mintákat ezzel szépen kihimzik /arany, piros, zöld, kék színekkel általában/ jön az a munka, ami a himzést ún. "boszorkányossá" teszi. Ez pedig abban áll, hogy a vásznon fehérlő alapanyagát teljesen bedolgozzák izlésesen fekete fonállal. Így a színes minták háttérül a selymesen fénylő fekete szolgál. Amint ők maguk elmondták, a külföldi igények is nagymértékben fordulnak e művészi munkát igénylő alkotásuk felé.

c. / Vézás. E formája a himzésnek a régiek hagyománya szerint a munkán előforduló V alakú, majdnem élesen hajtott "kifli-szerű" alakról nyerte. Ez is teljes egészében a varrástechnika remeke. A boszorkányoshoz hasonlóan történik meg a rajzoló asszonyok által az előkészítése. Majd következik a kivarrása a varrőasszony által. Színezésénél általában a piros, kék és fekete gyöngyfonalat használják. Az arany szín, ami a boszorkányosnál gyakoribb, itt már ritkább. A megmintázott, kivarrott rész alapanyaga megmarad a maga természetes vásznon színében. Művészi értéke ennek is megvan, de nincs olyan nagy értékű, mint az előbb említett "boszorkányos". Viszont szépen díszíti művészi munkássánál fogva a párnákat, falvédőket, asztalra helyezett futókat, de még a jelentéktelen darabnak tűnő kis könyvjelzőket is. - A falu fiatal /ált. iskolás kori leányai/ általában ezt a művészi ágat tanulják az iskolában Németh Gézáné pedagógus vezetése mellett, s emelik fiatalon is művészi szintre azt, amit különben már a szülői házban is megtanultak s onnét szinte magukkal hozták. E vézás munkákon a levél, virág és állatmotívumok mellett meg-megjelenik a sziv formája is, sokszor a fehér alapanyagú vászonnak szinte teljes nagyságát betöltve. Menyasszonyok szokták vőlegényüknek is sokszor ajándékként adni, vagy valamely kedves ismerősüknek.

A művészi himzés kapcsán szeretnék utalni a buzsákiak egykori, ősi, népművészeti remeknek számító ruházatára is. Ennek formája a következő volt. A fehér vásznon mellény férfiaknál /ún. "lajbli"/. Ennek bő, a kézfej felé haladóan szélesedő ujja volt /ún. "borjuszáju" ing./ A mellény elülső részén, annak jobb és bal oldalán szép, díszes, a mellény magasságát szinte betöltő tulipán és egyéb levél és virágos díszítésekkel /boszorkányos vagy vézás/. A mellény hátulsó oldalán középre helyezett szép himzésekkel. A mellényhez járult a deréktől boka felé szintén bővülő vásznon nadrág /ún. "gatya"/. Később a bő vászonnadrágot felváltotta a csizmanadrág fekete színben, fekete, régebben piros csizmával. A fejen kiskarimáju, ún. "pörge kalapot" viseltek. A fentebb leírt öltönyt a férfiak minden falubeli megmozdulásnál, ünnepélyesebb eseménynél viselték. /gyűlés, esküvő, mise, stb. alkalmával./

A női viselet a legrégebb időktől kezdve még ennél is díszesebb volt. Fejükön pillangószerű díszet hordtak, gyönyörű buzsáki mintákkal díszítve. A nyaknál húzott bluzt a szebbnél szebb himzések művészi tarka sokasága felejthetetlené tette a szemlélő számára. A szoknya, melyet felül viseltek szintén gazdagon volt hímézve, de ami érdekességét adta az alatta bőséges számú alsószoknya lépcsőszerűen hosszabbodva követte egymást, tehát a legalsó volt a leghosszabb s a kilátszó szélek mind ún. "csiga-mintás", esetleg egyéb himzésekkel voltak díszítve s az egész öltözetet, mint művészi keret emelte ki. A lábon térdig érő fehér, a térd alatti felső szélén haránt többszintű piros csikozású harisnyát viseltek. A lábon piros cipőt, vagy csizmákat

hordtak. A női ruházatot is általában vezás diszítésekkel ékesítették. De emellett megvolt a férfiaknál és nőknél egyaránt a szép piros rátétes bécsis öltöny is, amit a husvét és pünkösöd ünnepein viseltek főként.

Sajnos e népi ruhák a nylon hatására ma már a szekrényben pihennek s az érdeklődő kíváncsi kérésére kerülnek csak elő. Amint hallottam, e viselet nem is olyan régen, kb. 10 évvel ezelőtt ment ki a "divatból" Buzsákon. Sajnos akkor nem akadt megmentője a nyilvánosság számára. Ha egy is lett volna a faluban, aki akkor a védelmére kel, ismerve a hagyomány-szerető népet, ennek ő maga is utólag hálás lett volna a ruháját, diszes viseletét ma is hordaná.

Igy azonban, mire a "mentő két pedagógus" akiket fentebb említettem, már csak a "szereplések" idejére tudta azt ismét elővarázsolni. Bizonyos álszemérem alakult ki a faluban azt illetően, hogy ki kezdje el viselését ismét. A faluban hallottam a község plébánosától, aki szeretné elérni, hogy a tavaszi husvét és pünkösöd ünnepein a leányok és fiatalok legalább az ünnepi istentiszteletek tartamára meglévő, szekrényben pihenő szép ruhájukban menjenek a templomba. Ha ezt hamarosan eléri, összefogással a falu vezetőségével remélhetően színesebbé tudnák varázsolni a buzsáki utcát minden jelentősebb megmozdulás /tsz.rendezvények, stb./ idején. Érdemes lenne a még meglévő népi kincseket így is megmenteni s a molyoktól védeni.

Jelenleg csak a népi táncosok: fiúk, lányok, férfiak, asszonyok öltöznek diszes ruhájukba a táncsoportbeli szereplésük idejére. De e ruhákat is mindegyik a maga otthonában, mint tulajdonát őrzi. Tehát más irányban is felhasználhatná.

A népi himzés után jelentős helyet foglal el a község életében a népi tánc. Kezdetleges formája volt ennek az a szokás, mikor a szőlőhegyekben összejött öregek a maguk vidám táncait járták. Régi hagyomány nyomait találtam a faluban arról, hogy pl. a boroshordók kiüresedésekor a szőlőhegyi pincénél az öregek un. sirató táncot jártak el, a bor temetéseként. Az un. Kanásztánc is életmódjuknál fogva érthetően népszerű volt. Hiszen unalmas órájukban ebben lelték az unalom, vagy a munka után a munka fáradtsága elűzésének eszközét. Adottságánál fogva e nép a táncra termett.

A lakodalomba érkező idegen vendég szinte szemének nem akar hinni, amikor a 80-85 éves öreg mamák körbe fogódzva, fáradhatatlanul, szinte a fiatalokat megszegyenítve ropják a kopogóst. Sokfelé járhat az ember, de ehhez hasonlót ritkán lát. - A táncot Knezics István pedagógus, a község szülötte emelte művészi szintre olyannyira, hogy vendégszereplésükkor például egy Ausztriát, amely szintén a népi tánc melegágya, el tudnak ragadni felléptükkal. Rendszeres próbákat tartanak, a buzsáki iskola irányából hetente kétszer, háromszor is hangzik esténként a próbateremből kiszüremkedő táncot kísérő ének hangja. Napi munkájuk után mennek el a fiatalok és felnőttek a tánc gyakorlására. Ha táncról van szó, minden áldozatot meghoznak érte. - A táncsoportnak saját falubeli népi zenekara is van, amely a szereplésükkor a zenei kíséretet adja. Legkedveltebb műsorszámuk a buzsáki lakodalmas és az un. kopogós. Művészi zenéjének kidolgozására a múlt esztendőben egy hetet töltött a községben a Magyar Tudományos Akadémia népdalkutató csoportjának egyik tagja, Vavrinc Imre is. Az üveges tánc szintén nagy gyakorlatról és ügyességről tesz tanúságot művészetükben. A fejre helyezett üveggel járnak ennél a táncot, a község izgalommal figyelő tekintete előtt. A legmutatósabb táncuk az un. "párnás" tánc. Ennél a lányok kezükben gyönyörűen himzett, rátétes buzsáki párnákat tartanak s a tánc figuráinak megfelelően különböző helyzetbe és irányba mozdítják ki. A "nagy" táncsoport mellett utánpótlásként már az általános iskolában foglalkoznak a nevelők a gyerekekkel, táncra tanítván őket. A tánc-kulturáról elmondható Buzsákon,

hogy fellendülőben és jó kézben van. A táncsoport vezetője, amint bevezetőmben is említettem nemrég kapta meg a "Szocialista kulturáért" kitüntetést. Knežics István azóta is fáradhatatlan az áldozathozatalban és munkában. A St. An Veit-i osztrák táncsoporttal állandóan kapcsolatban vannak. Amikor ők jönnek Buzsákra közös ebédeken szövődik a barátság szála a csoport egésze s annak tagjai között. Majd Somogy megyére kiterjedő kulturális rendezvényeken találkoznak a városok és faluk lakosságával. Ha a buzsákiak mennek hozzájuk ausztriai vendégszereplésre, ők is hasonló körutakat tesznek az osztrák városokban és falun. E cserelátogatásra minden esztendőben sor kerül.

Az utolsó részében dolgozatomnak szeretném megemlíteni a községben még ma is élő népi szokásokat, mint régi hagyományokat.

Egyik ilyen régi szokás Buzsákon a Farsangolás. Ennek lényege itt abban áll, hogy szinte az egész falu megmozdul. Külsejüket lepedőkkel és cifra álarcokkal elváltoztatják. Az utcát járva betérnek házakhoz s ott tréfás verseikkel, dalokkal, népies mondásokkal keltik a családoknál a farsang vidám hangulatát. E szokás az egész farsangot betölti, főleg az esti órákban. Nemcsak gyermekek, hanem felnőtt férfiak és asszonyok vesznek részt a farsangolásban, ami e szokásnak itt külön színt ad. Házastársak párban és külön-külön utakon is mennek, emiatt egyik sem vet a másik szemére semmit. A felnőttek még pénzt is kapnak sokszor ez utukon. E szokás ma is megvan, s minden farsangban ujjáéled.

A másik érdekes szokás a husvét másnapi ajándékozás. Délután a templomba mennek, ott egy ájtatosságon vesznek részt, un. litánián. Ekkor már minden jelenlevő keresztszülőnek a kezében kis kosárka van, tele ajándékokkal /narancs, csokoládé, karóra, vagy egyéb/. Mikor a templomból kimennek, megtelik velük a templom előtti tér s e tömeg olyankor, vásári sokasághoz hasonlít. Kb. 1 órát töltenek el ott, ezalatt minden ajándék gazdára talál. Majd hazamennek.

Az eljegyzés Buzsákon lakodalmi ünnep számba megy. 100-150 vendéget hívnak meg az ünnepi vacsorára /mert az eljegyzés este van./

A menyasszony vendégcserege a menyasszonyi háznál gyülekezik. A vőlegényé a vőlegényes háznál. Majd a gyülekezés után a vőlegény-jelölt megindul a hosszú sorokban mögötte menő vendégeivel. Ekkor nótá nincsen az utcán, csendben vonulnak. Mikor a menyasszonyos házhoz érnek a vőlegény előtt haladó két későbbi násznagy párbeszédbe kezd a szoba ajtóban álló szülőkkel /menyasszony szüleivel/. Ennek vannak olyan keményen hangzó, népies stílusú mondatai, hogy aki ilyeneken még részt nem vett, szinte az udvarról a visszafordulásra gondolna. Pl.: a menyasszony apja: "hát maguk meg mit keresnek itt ilyen sötétben? Ki vót magukért?"

Mire a vőlegény részéről: "Az igaz, hogy értünk senki nem vót, de ilyen hangon ne beszéljenek kendek velünk, mert nyomban megfordulunk és drága portékánkkal együtt hazamegyünk, mi nem kódomi, hanem kendeken segíteni gyüttünk". "Miféle portékát akarnak ketek hazavinni? Egy sánta, egyik szemére vak legénynél egyebet én itt a kentek sorában nem látok." "Vak ám a kentek ides öreganyja", stb.- Végül aztán hosszas huzavona, kölcsönös alkudozás után előkerülnek a nagy kosarakból a sütemények s egyéb ajándékok, amivel a menyasszonyt "megveszik". A menyasszonyos házból is "némi vigaszdíjat" adnak a vőlegényeknek is. Így aztán szent a béke, az "ellenfelek" kibékülnek s kezdetét veszi a jegyesi vacsora. Ez hajnalig, néha másnap délig is eltart nótázás s táncos mulatozás mellett.

Kalocsa Megyei Múzeum
NA-755

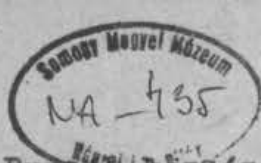
A következő, igen régi és különös szokás volt, ~~amely ma már szerencsére kiveszőben van az un. halottcsókolás.~~ Ennek lényege abban állt a régi irások tanúsága szerint, hogy az un. virrasztáson jelenlevők egyenkint odajárultak a koporsójában fekvő halotthoz és egyenkint megcsókolták. Egészségügyileg borzalmas káros volt e szokás. Talán a maradiság folytán ilyen esemény is hozzájárult ahhoz, hogy pl. Buzsák a TBC és több más fertőző betegség vonalán a fonyódi járásnak a közelmúltig élenjáró községe volt. Hiszen a halottak nagy része fertőző betegségben hunyt el, mint a statisztikák mutatták. Lehetett volna e nagyobb lehetőség a baj továbbadására, mint a halott szájoncsókolása? A felnőtt és a gyermek egyaránt vitte a betegséget tovább. - Közben a halott érdemeit méltatta egy az öregasszonyok közül. - E halottcsókolás emléke ma is fennáll még a templomban.

Az esküvő is nagy ünnepélyesség közt zajlik le. Valamikor, a régiek elmondása szerint az esküvői menet élén az u.n. "Habardzsia" ment. Ez egy férfi volt, aji egy magas botot vitt a kezében, amin cifra szalagok lógtak, ez amolyan farsangi módra bohóckodott a menet élén, amire minden cifraságot aggattak az ut mentén állók. Otthon az ételeket a vőfély külön-külön versikével köszöntötte be, aminek versikéi a faluban ma is élnek s feldolgozásuk szinte külön tanulmányt igényelne.

Ezzel, amennyire a lehetőségek nyújtották vázoltam a közslg mult és jelenbeni történetét. A régmult és új Buzsákon, amint bevezetőben is irtam, karöltve jár a mult és a jelen. S nekünk az a feladatunk, hogy a régit megőrizzük, az újat pedig építsük. E kis munkám is ezt a célt akarta szolgálni.

Egy község multját megőrizni s szépülő jelenét felrajzolni.

Ha e célt elértem, munkám nem volt hiábavaló s semmi fáradságot nem sajnálok. Igérem, hogy ha lehetőség nyílik rá, egy-egy történeti vagy művészi ágról külön-külön, kimerítőbben is szívesen írok majd dolgozatot. Hiszen ez általános összefoglalást jelent, a kívánalomnak megfelelően.

1147

Buzsák község helytörténete, a népi himzés és népi szokások keletkezése és helyzete a legrégibb idők-től napjainkig.

11/9/51

Buzsák az elmúlt évtizedekig az ugynevezett "elmaradt" községek sorába tartozott. E tény helyzeti adottságaiból is adódott. Mint például emlitem csak, hogy az elmúlt évtizedekben a legközelebbi, legvonalban hozzá 3 km.-re fekvő községbe, Lengyeltótiába is, agyagos, sáros úton 7-8 km.-es kerülővel, az ugynevezett Cifra malom és Tatarvár érintésével lehetett eljutni.

Az őszi esős idő beállta után az utak tavaszi felszáradásáig innét csak az kívánczolt a külvilág felé, akinek életbevágó, igen fontos ügye adódott. Az elzártság e község életére teljesen rányomta bélyegét. Ez jelentős mozzanat annak megértéséhez, hogy miért maradtak meg az ősi szokások, miért nem tudta azokat az országon átvonuló háborúk vérzivatarra, s a kultúra ujabbkori fejlődése tönkretenni, illetve a múzeumok polcára mint régiséget állítani. - Amióta Buzsákot Lengyeltótiával összekötő kövesut légvonalban megépült, a "kultúra" ide is eljutott. Az ősi népszokásokat, ruhákat létükben veszélyeztetete. Meg is semmisült volna, ha nem jön az 1945-ös felszabadulás és az azt követő szervezés, amely a régi kincsek megmentését célozta. Ennek eredménye, hogy azok az asszonyok, akik a múlt és a fejlődő jelen határán álltak a varrástechnikát illetően az ősi kultúrában magukat tovább képezhették s varrósövetkezetbe tömörülve, számításukat anyagiilag is megtalálva élethivatásuknak továbbra is a népi varrást és himzést tekintik. E téren halhatatlan érdemeket szerzett magának a község életében Németh Gézáné általános iskolai pedagógus, aki ezen uttörő munkát igénylő nehéz szervezést véghezvitte. A népi tánc ősi szokásait illetően végezte ugyanezen szervezést és mentő munkát Knezics István pedagógus, aki nemrég jó munkája jutalmául a Szocialista Kulturáért kitüntetést nyerte el. Kettőjük munkájának köszönhető, hogy a községben szépen, szinte karöltve jár a múlt és jelen. Ami régen érték volt nemhogy elveszett volna, hanem az új kor reflektorfényében ország-világ elé lép. Elég, ha az országban vendégszereplő buzsáki népi táncosoporra gondolunk, amelynek már csere alapon nyugvó baráti társasága akad Ausztriában is a St. An Veit-i népi együttesben.

Minden évben cseretalálkozás történik köztük, egyik Ausztriában a buzsákiak felléptével, a másik Magyarországon Buzsákon a St. An Veitiek műsoros programjával. Az asszonyok himzése a síófoki varrósövetkezetben át nemcsak az ország minden részébe, de a távoli Ausztráliába is eljut. De ezzel párhuzamosan új kövesuton gördül a forgalom, új élelmiszer bolt, kulturált italbolt épület, hamarosan átadják a törpevizművet is, hogy a lakosságot jó ivóvízzel lássa el. Két műemlékjellegű templomát is az elmúlt két évben restaurálták. Karöltve jár a múlt és a jelen. Érdemes a múltat is jobban megismerni, hogy arcába tekintve még inkább szeressük meg az új testvért, a szépülő jelent.

A Buzsákra vonatkozó történeti adatok kétséget kizáróan bizonyítják alábbi állításomat. A mai Buzsák területe a középkorban több község között oszlott meg. Az 1333-as pápai tizedjegyzékben már szerepel Buzsák Pusae /ejtsd: Pusé/ néven. Emilitést tesz e jegyzék a falu papjáról is, akit Miklósnak nevez. Ő 4 garast és 16 kis dénárt fizetett pápai tized fejében. Hogy hol feküdt a falu, biztosan megállapítani nem lehet. Nagyon valószínű, hogy a mai Buzsák területén feküdt, legalábbis erre enged következtetni a volt táskai, a mai Lenin utcának régi és még ma is közhasználatban lévő elnevezése: "Stara Sela" /ejtsd: Sztára Szela/, amely annyit jelent, mint "régifalu".

Igy nevezték Buzsákon ezt a részét anyanyelvükön a XVII. századból származó, itt megtelepedett szláv telepések.

A mai Buzsák helyén a középkorban Akts /Értsd: Ács/ és Magyar falvak feküdtek. Ez a terület a Somogyi vár /Értsd: Somogyvár/ tartozéka volt. A XIII. században azonban egy része a Bó nemzetség birtokába került. A Bó-nembeli Izsóp fia, János 1268-ban az itteni vár birtokokat jó szolgálatainak jutalmául kapta adományul, IV. Béla királytól. János azonban nem érvényesíthette jogait, hanem a kapott birtokrészt visszaadta a jobbágyoknak, de 1279-ben IV. Lászlótól új adománylevelet eszközölt ki, az egész Magyar helységre. 1403-ban Magyar helységet a Gordovai Fancs László fia, László nyerte adományul. 1424-ben László fiai: János, Imre, Bertalan és László megosztották itteni birtokaikon. 1455-ben Fancs család új adománylevelet nyert V. László királytól, de kívülé még az Alapi családnak is voltak itt birtokai. Alapi János itteni birtokrészeit 1464-ben Gordovai Fancs Gáspárnak adta el. Magyar 1498-ban még a Gordovai családé! - Magyar nevével az alábbi adatok is megerősítik ősi formájában kutatásunkat.

/Magyare, Magyarej/: Villa Mogorey, Terra castri Samigiensis de Mogorey/ 1268: Hazai okmt. III. 15./ Terra castri Symigiensis Mogori /1279: Hazai okmt. III. 29./ Terra Mogore /1279: Hazai okmt. III. 31./ Poss. Megyere /1403. Dl. 12800./ Magere /1403-4: Fejér, 10. 4. 201. 289./ ?agerre /1403-6 Dl. 8881./ Magyare /1424: Dl. 12800: 1449: M. Tört. Tár. VI. 40. 41., 1455: Dl. 14592./ Magary /1464: Dl. 15940./ Magyary /1498: Dl. 12. 800./ E régi adatokban a későbbi Magyary helység neve rejlik. /Csánki. II. 626-627/. - Előfordul Magyare a Nándorfehérvár 1521. augusztus 29.-én történt elárulásában részes Hédervári Ferenc ellen 1523-ban lefolytatott perben, amelynek folyamán egy 1459-ben kelt oklevelet mutattak be. Ebben szintén szerepel Magyare több más faluval együtt, melyek fölött THWZ JÁNOS és MIKLÓS, SIMON DE LETHA és LADISZLAUSZ ZECHEN osztozkodnak.

Akts /Akcs/ helység nevével 1449-ben találkozunk első ízben és ekkor a Bó nembeli Laki Thuz, a Létai és Szécsényi családoké. 1550-ben Corvin /ajtsd: Korin/ Jánost és enyingi Török Imrét iktatták birtokába. Az 1536. évi adólajstrom szerint a két helység már egyesült. Az 1536. évi adólajstromban Akts-Magyar földesuraiként Laki Bakith Pál, Kürtösy Imre, Fajszi Ferenc és Kovácsy Péter, valamint Török Bálint szerepelnek. 1549-ben Butsányi Korlátkőy Annát iktatták birtokába. 1559-ben Lakvárt /ma: Öreglak/, tartozékaival együtt, Tahy Ferenc főlovászmester és Zrinyi Ilona vásárelták meg. 1607-táján Lengyel János szigligeti kapitány és Kéthelyi Mátyás a helységet erőszakkal elfoglalták, s Lakvárhoz csatolták. Az 1660. évi dézsma-váltás jegyzékben a szigligeti vár tartozékai között találjuk. 1675-ben Pribérdi Jankovics István, továbbá testvérei, Péter és Boldizsár, valamint rokonuk, Csopaky Judit, férj. Mészölyné, pert indítottak Özv. Lengyel Zsigmondné szül. Kisfaludi Kata, mint fiának, Lengyel Miklósnak gyámja ellen Akts-Magyar, másként Buzsák birtokáért.

A per 1678-ban egyezségileg nyert befejezést, melynek értelmében Buzsák jobbágyságait a Jankovics és Lengyel családok között osztották fel. Ez a felosztás szolgált alapul az újabb időben is használatos Jankovics-Buzsák, és Lengyel-Buzsák elnevezésnek. 1759-ben 44 háztartást irtak össze e helységben. 1726-ban felerésze még Jankovics Istváné, de a másik fele már a Lengyel és a Mérey családok között oszlik meg, míg 1733-ban már az egész helység Jankovics István földesuri hatósága alá tartozott.

1767-ben Jankovics Antal özvegye Fekete Julianna, felerészen báró Majthényi János, Vrancsics Pál vezérőrnagy, Baranyay Imre özvegye, Kis Barnoki Parkas Sándor, Mérey Lajos és Károly özvegye voltak a helység földesurai. Legutóbb Jankovics B. Gyulának, Jund Gusztávnak és gróf Széchenyi Imrének volt itt nagybirtoka.

1855-ben a kolera pusztított a helységben, ahol mintegy 400 áldozatot követelt. A kolerában elhunytak számára külön temetőt létesítettek, amelynek nyomai ma is megvannak az ugynevezett Jánoshegyi szőlőhegy bejáratánál. Ujabban mellette homokbányát nyitottak s egykori hatottak nyomaira is bukkantak. /A fent leírt adatokat Csánki Dezső/Magyarország vármegyéi és városai c.monográfia sorozata is alátámasztja./

A fent említett két község Akta /Ács/ és Magyarai nyomai ma is megvannak a mai község határában. Magyarai község a Buzsák és Csiszta-puszta közti földesut mentén van, amely egyrésze felett ma legelő van. Az ottlevő dombvonulat is megerősíti a régiek állítását, akik ott egy régi község földalatti rejtőzészéről beszélnek. A mai öregek még emlékeznek rá, hogy gyermekkorukban az építkezésekhez onnét "még különös nagy véglákat lehetett kisebb ásás után összegyűjteni". Kisebb homokbányát is nyitottak e hely közelében, ahol "különös színű és anyagu" kőkersó és égetett edények darabjai kerülnek néha elő. E község ottani fekvését ugyancsak megerősíti az a tény, hogy még jelenleg is van egy kb. 5 x 5 négyzetméteres terület a mezőgazdaságilag megművelt területben, amellyel a mai modern gépi-ekék sem bírtak "megbirkózni". E helyen még a felszínen is hatalmas faragott kövek nyomai vannak szerteszét. Kisebb ásás után helmi földalatti vezető lépcsőféle látható, amely a régiek szerint Magyarai ősi templomának maradványait képezi /egykori templomáról ténylegesen írásos adatok is szólnak./ S bizonyos mélységig ásva /1.1/2 - 2 m./ földalatti üregek /temetkezési kripták/ esetleges feltételezését lehetővé tevő kongó visszhang jelentkezik lábdebbantásra. Véleményem szerint e helyen érdemes lenne régészeti ásatásokat is kezdeni. Annál is inkább, mivel e hely, közvetlenül a közeljövőben kövesutként megépülő csisztaí ut mentén van /attól 10-20 m./ s így nemzetgazdasági szempontból mint idegenforgalmi nevezetesség is számbajöhetne a kül- és belföldről itt megforduló fürdőzők számára.

A másik község, Akts /Ács/ helye a régi hagyomány és az öregek állítása szerint a mai Buzsák községtől délre, kb. 1 km.-re, az Öreglakba vezető földesut mentén van. Ezen a helyen ma egy műemlék kápolna is áll, az ugynevezett "Fehér kápolna". Hogy e helyen valóban község volt, bizonyítja az a tény, hogy a mostani templom előtt a plébániai irattár és régi hagyomány szerint ezen a helyen már megelőzőleg másik két templom is állt, melyek a török dúlás idején pusztultak el s helyükön épült a harmadik. A megelőző templomok az ottani község templomai voltak, amit a körkörös temetkezés is bizonyít. Az egykori, illetve a mai kápolna körül ugyanis a föld alatt temető rejtőzik. Ennek jelentőségét akkor értjük meg, mint történelmi tanút, ha az akkori kor szokásait figyelembe vesszük. A falu közepén állt a templom, közvetlen körülötte a temető, majd e körül a község.

A templom és a körülötte fekvő temető tehát követeli a még fel nem tárt község létét is a közelében. E templom és temető létéről még 1748-ból származó feljegyzés is tanuskodik, amely az akkor még romjában meglévő temetőt "bekerítetlenek és kereszt-nélkülinek" mondja. 1731-ben régi romjaiból restaurálták a templomot. Benne ma is áll egy kézzel, 1701-ben faragott szárnyas oltár barokk stílusban, mely ma műemlékké van nyilvánítva. Ezen oltárt állíttatta Krály Péter, Buzsák török hódoltság utáni első ismert plébánosa. Mikor a mai plébánia templom elődje Buzsákon összedőlt, az akkori hívek, mint egykori "plébánia-templomhoz" zarándokoltak ki a Fehér-kápolnához. Mindez e helyen világosan mutatja bizonyítottként a másik község, az ősi Akts /Ács/ helyét.

Régi hagyomány és írásos adatok bizonyítják, hogy Magyarai és Ács mellett ezek pusztulása után más községek is léteztek. Ezek voltak

Kéka és Szelistya. Nevük szláv eredetre vall, amely maga bizonyítja, hogy alapítói és lakói szlávok voltak. Akik a tatárdulás után elnéptelenedett magyar vidékre költöztek. Kékáról már 1333-ból van adatunk. Ekkori irás, amely a veszprémi, püspöki levéltárban található, említést tesz Kéka papjáról, Istvánról, "aki 20 kis dénárt fizet pápai tized fejében". Kéka régi templomának falait az írásos adatok szerint még 1854-ben is ásogetták az itt lakók. Különben ma is megvannak nyomai, körötte sok csontot magába rejtő temetővel a Buzsák-ból Lengyeltóti felé vezető kövesutttól északra fekvő erdőszélen. Az egykori virágzó Kéka falu helyén ma egy, ugyancsak Kéka nevet viselő, néhány házból s családból álló pusztá áll. - Szelistya falu nevét egy dűlő neve őrzi.

Szentbalázsi Sebe György /egykori buzsaíki plébános/ irattári bejegyzései szerint Kékát és Szelistyát "a Nagylaki /ma: Öreglak/ várbán székelő törökök pusztították el.

1715-ben 44 háztartást irtak össze a mai Buzsák községben. Akkori területe 1209 magyar holdnak felelt meg.

55 1/2 legelő, 95,9 szőlő és töltes. A törökűlást e helységben túlélt családok nevei ősi magyar településekre mutatnak, mint fentebb vázoltam. 1715-ben pl. a következő főbb családnevek váltakoznak, mint megmaradtaké: Pákonvi, Kovács, Ambrus, Dömiz, Matza, Molnár, Ambrózi, Várdai, Debinyi, Halász, Blathi, Balog, Balogsánta, Bene, Radányi, Czár, Babodi, Ménkő, Sándor, Ambrosits, Gyenes, Kinyár, Karika, Csávic, Koppány, Kard és Tuskó. Buzsákra vonatkozóan Szentbalázsi Sebe György a következő megjegyzést teszi: "Az ujonnan létesült községnek csak ugy, mint a Balaton termékeny szomszédságában létesült egyéb községek, mint Szentpál, Varjaskér, Csömen, Nikla, Táská, Buzsák, Nagy-lak, Pamuk, Osztópán, Geszti, Polány, Gamás, Lengyeltóti, Kisberény, Tót-gyugy, Györök, Kis-Bár, Karád lakói kétségtelenül Szlavóniából származó, délszláv eredetűek, kik vagy Mátyás király dicsőséges uralkodása alatt, vagy utána a török által hazájukból kiűzve kapták művelésre az említett területeket. Kéka és Szelistya lerombolása és lakóinak elmenekülése után létesült Buzsák, mint népes község. Régente a Nagy-laki vár kapitányainak joghatósága alá tartozott. Később pedig a hatalmas Lengyel, Tahy és Jankovits családok, mint földesurak tulajdonát képezte. A Lengyel család részét ténylegesen többen birtokolták, a Tahy család és a Lengyel család nagyrészt egyedül Jankovits bírta." /Szentbalázsi Sebe György feljegyzései a mai plébániai irattárban/. Buzsák nevével kapcsolatosan a továbbiakban a következő magyarázattal szolgál, tekintve a délszláv terminológiát: "Buzsák község a Balaton mocsarai /Berek/ által három oldalról körülzárt beszögéltetésben fekszik és valószínűleg ettől, a beszögéltetésből, melyet az új /délszláv/ telepések délszláv anyanyelvén Buzsáknak neveztek, kapta természetes fekvésének megfelelőleg a nevét."

A délszláv telepések ideérkezését az akkori /XVII. sz. második fele/ feljegyzések is igazolják az anyakönyvekből. E nevek erős "cs"-je az évszázadok folyamán "ty"-vé tompult. Példák: Dumics /ma: Dumity/, Tomics /ma: Tomity/, Jancsekics /ma: Jancsekity/, Androkics /ma: Androkity/, stb. A buzsaíki alapító s itt lakó délszláv telepések a múlt század végéig élték nyelvi elzártágukban is a maguk életét. Szentbalázsi Sebe György 1350. körül kezdi el a magyarosítást azzal, hogy az iskolában és a templomban a magyar nyelvet "is" elrendeli.

A délszláv származás ténye sokmindent magyaráz meg a község gondolkodás módjában is. Buzsák mindig konzervatív. Itt a vezetőknek mindenkor és mindenért "véresen meg kellett és kell izzadniók". Ha viszont egyszer valakit "bevettek", az tűzbe vezetheti őket. Az érzelmi, szláv temperamentumból fakad e vonás.

A község mai területén két műemlék épület található. A község történetének teljességéhez hozzátartozik az ezekről való megemlékezés is, mielőtt a legújabb történetéről megemlékezünk.

A legrégebbi épület az ún. "Fehér kápolna". Eredete a legrégebbi időkre nyúlik vissza. Már 1726-ban írásos emlék említi tetőn ülő fatornyoskával, boltozott szentéllyel, deszka-táblás hajóval/ ma ez is boltozott/. Más néven ekkor "Capella prima" /első kápolna/, külső, vagy "Fehér kápolna" a Nagyboldogasszony tiszteletére szentelve. Körülötte ekkor már temető, 1748-ban kerítés és kereszt nélkül.

Istentiszteletet csak bucsukor tartottak benne, amikor "nagy népsereg látogatja", különben egész éven át zárva volt. A falun kívül, délnek 1/2 óra járányira, az ún. Kiskölköd pusztán, "ad vineas Cseria" /Cseralja/ áll.

1736-ban régi romjaiból restauráltak mondják, 1839-ben a plébánia templom pénzén tatarozták.

Benne egyetlen oltár áll, fából faragva és festve. Barokk stílusú. Állíttatta Krály Péter Buzsáknak a hódoltság után eddig ismert első plébánosa 1701-ben, amelynek írásos nyoma a faragott oltáron a névvel és a dátummal együtt ma is látható.

Fent középen faragott Mária szobor, jobbról szent Péter, balról szent Pál szobor, mindkettő oldalán faragott diszítések. Szent Péter felett kétfelől, belül 1-1 egyházi, kívül 1-1 világi ember fából faragott feje látható, az utóbbiak felett hajdan egy-egy térdelő angyal-szobor. Legfelül, középen Szentháromság, jobbról-balra egy-egy női szent alakja volt látható. Lent az oltár-asztalon 1815-ben két fa gyertyatartó. Semmi több.

A másik műemlék épület a jelenlegi plébánia templom. Kis sisakos, homlokzati toronnyal, homlokzatán lizénákkal, oldalhomlokzatain 4-4 ablakkal, félköríves szentéllyel. Három beltszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Keletelt, a falu keleti részén áll.

A boltozott szentélye és sekrestyéje a templom 200 Ft. pénzén épült 1771-1772-ben. Hajót emeltek hozzá Jankovich család és Hegedűs Illés plébános szorgalmazására 1783-1799. szept. 10.-ig.

1851 és 1853 között Jankovich István s a falu lakói kívül-belül restauráltatták. Erre a célra a templom pénzéből 10000- Ft.-ot használtak fel. Ugyanakkor a templomtetőt vas, a toronysisakot pedig horganyzott bádoggal fedették be. S abba órát is szereltek, ami később elavult s jelenleg már csak régi szerkezetének főbb alkatrészei vannak meg a toronyban, ami mint régiség és muzeális érték is az órák története vonalán számításba jöhet. A régebbi oltár maradványai árárokban ma a templom padlásán található romokban, a jelenleg álló, újabb pedig tiroli fa-faragásos munka. Kétoszlopos mellékoltár szent Rozália tiszteletére, oromzatán Szentháromság szoborcsoport /fából faragva/

Kő keresztelőkút. Réz medencével és réz fedővel. Szószék egyszerű, festett fa. Belépő ajtón a magvető, mellvéd közepén a csodálatos halfogás domborműve. A hangverő tetején három szobor.

Orgonakarzat két, kőből falazott oszlopon nyugvó. Orgona 4 változatú, 1778-ból.

Egyébként a plébánia templom előtt már állt a helyén egy vesszőfonósos falu, sárral tapasztott másik templom is, amely összedőlt a XVII.sz. végén.

A község legújabbkori történetét lényegében a következőkben foglalhatnám össze. A felszabadulás előtti időben a község lakossága

többségében zsellér, cselédi sorban élt. A környék összes nagybirtokát /Pusztaberényi grófi birtok, stb./ velük dolgoztatták. Vándorülethez voltak szokva. Aratás idején az öregek elmondása szerint felkerekedett a falu s itthon csak a "házórzó öregek" maradtak. A cselédsors számukra nem a könyvekből, az életből lett ismeretes. - E tény későbbre is nyomott hagyott életükben. A vidékre való járás szinte a vérükben van, a jelenlegi vezetőknek nem kis bánatára.

Sok gondot okoz, hogy a közös munkára napjainkban is az öregek maradnak itthon, mert a vidéki kapálás, más szövetkezeteknél számukra, fiatalok számára szinte a "külföld csábító varázsával" hat. Esőben, hóban eljárnak vidékre dolgozni az ösök nyomában, bár a munka értékének szocialista felfogása már mást diktálna. Hiszen a kétkezi munka a népi demokrácia államában minden községben ugyanazt az országot, ugyanazt a népet, ugyanazt a fejlődést szolgálja.

A háboru nem mult el nyom nélkül a község fölött. Front-községgé változtatta. A lakosságot emiatt kilakoltatták a tőle keletre fekvő somogyi községekbe, főként Gamásra és Somogygesztibe. A "száműzetés" nehéz napjai után visszatérve s emlékét megőrizve, maradt meg a község lakosságában az a ma is élő meggyőződés, hogy a háboru a legrosszabb valami a világon. Bármint alakuljon is az emberiség élete, csak háborut ne! S ez feltétlenül a jelen fázisán a fejlődésnek pozitíven értékelendő. A falu épületeiben különben a háboru komolyabb kárt nem okozott.

A felszabadulás új utakat nyitott meg a község fejlődésében. Az egykori papi nagybirtok helyén új lakótelep, az ún. Kuria létesült. A fiatal családok is kezdték megérezni mit jelent az önállóság, a függetlenség. Elemi erővel ébredt fel a vágy a lakosságban, hogy a kultúrát ne csak más községekben, hanem itthon, az ő falujukban is élvezhessék. Eddig az új utat csak néhány helyen, vidéken láthatták. Most felmerült az igény, hogy ők se a sártengert tapossák, hanem szilárd, jó minőségű uton járhassanak. Azelőtt ugyanis egy méternyi jó út sem volt a községben. A közutak uttest része az őszi esőktől való felázás után alkalmatlanná vált mindig a gépjárművel való közlekedésre. A motorkerékpárok ettől kezdve a szintén földes járdákon közlekedtek. Elképzeltetlenség volt az elmaradás. A felszabadulás végre megteremtette a várva várt eredményt is. Jelenleg már a község főutcáján portalanított műton gördülnek a járművek. A portenger sem jelzi már haladásukat.

A másik probléma régóta a község vizellátása volt. E téren Buzsáknak nagy hátrányai voltak lapos fekvésénél fogva. A közeli nagyberek a maga mocsaraival s lágjaival hátrányosan befolyásolta a talajviz minőségét és magasságát. A kutak vizének ellenőrzése állandó munkát adott az egészségügyi szerveknek. Jellemző példa, hogy a község iskolájának kutjára is számtalanszor voltak kénytelenek a fogyasztást tiltó piros cédulát elhelyezni, de a szükséghelyzet úgy hozta, hogy inni kellett belőle. Régen a fiatal halálozások aránya igen magas volt. Gondolon, hogy ebben is e rossz adottságnak nem kis része volt. Jelenleg a község felett magasodik már a törpevizmű magas tartálya s hirdeti messziről láthatóan egy somogyi község boldogabb jövőjét. Mint felkiáltójel magasodik az ég felé s hirdeti a közös munka s összefogás erejét.

A község közellátásának megkönnyítésére létesült a mult esztendőben az új ételmezer és italbolt a falu főterén. Központi fekvésénél, jó ellátottságánál fogva minden igényt kielégít.

Jelenleg már a modern kulturház terveivel foglalkoznak, annál is

inkább, mivel a község szépen fejlődő táncsoportja s az ide látogató külföldi táncosok fellépése is megköveteli. Jelenleg ugyanis még csak szabadtéri színpadon tudnak helyben fellépni. Nyáron ez még megoldást jelenthet, de hűvösebb időben lehetetlenné teszi a fellépést.

A felszabadulás után létesült a község életébe új szint és gazdagságot hozó Csisztai gyógyfürdő. A bussáki tanács komoly beruházásokkal a fürdőt fejlesztette. Ma már az egészségügyi követelményeknek megfelelő környezetben /öltözőkabinok, büffé, járműmegőrző, tisztántartott fürdőmedencék/ bárják a távoli vidékekről érkező vendégeket. E fürdő az idegenforgalom szempontjából komoly lehetőségeket rejt magában. Annál is inkább, mert a jövő évre már konkrét tervek vannak a Csisztát Bussákkal összekötő kövesut megépítésére. Ettől kezdve zavartalanul közlekedhetnének a már amugyis nagy számban ide látogató külföldiek.

Jelenleg az egész község termelőszövetkezetbe tömörült. Mint Battonhoz közel fekvő község, mindinkább teret hódít a belterjes, kertészeti gazdálkodás. A primőr-árak eladásából a szövetkezet komoly jövedelemhez jut. Fonyódon elárúsító üzletet is nyitottak, ahova naponta szállítják fürdőszézonban a friss árut. Komoly beruházást jelentett a barack telepítése is, kb. 40 kh.-on.

Öntözőberendezést is vásároltak önálló erőből, amivel az időjárás viszontagságait tudják mérsékelni. Sőt, legutóbb már halastavat is létesítettek, egyelőre inkább a saját igények kielégítésére, később azonban eladásra is szánják.

Ujonnán tatarozott mozi, korszerű, szintén nemrég tatarozott tejesarnok is jelzi a községben a fejlődő jelent. Az egészségügyi téren is a jó szervezethez kösönhető az alacsony halálozási arányszám. A csecsemő halandóság pedig mondható, hogy teljesen megszűnt a községben. A tüdőbetegségek felszámolása is eredményesen folyik. Bussákban a felszabadulás előtt ez népbetegségnek volt mondható. Érthető az akkori földes, kicsiny ablaku, egészségtelen lakásokat tekintve. Ma már állami támogatással új családi házak épülnek. Ritkaságszámba menő a még a multból megmaradt néhány "zsuppos ház".

A fafaragás.

Ennek a művészeti ágak gyökerei a legrégebb időkre nyulnak vissza Buzsákon. Érthető kialakulása, ha a Balaton lankáin nyájat legeltető egykori ősökre emlékezünk. A nyáj gondozása közben adódó szabad idő kitöltésének igénye szülte a faragást. Ahhoz nyultak ilyenkor, ami a legkézenfekvőbb volt. A legelő ligetes fái szinte kínálták magukat, hogy a gazdag képzelettel megáldott ember nemesebbet varázsoljon belőlük. Meg is ragadták az egyszerű kést, hogy kezdetben "unalomból", később művészi igényből faragjanak. E tulajdonság szinte adottságként szállt az utódokra. Innét érthető a dus képzelőerejükből, hogy a buzsaí ember ha kissé pihen, azonnal kést ragad s faragcsálni kezd. S ha maga is felismeri jó adottságát, s a munkához biztatást kap, szívesen vállalja élethivatásként is egy életre a faragást.

Szívesen választják a természetben fellelhető virág és állatmotívumokat. S bár a vezérmotívumok szinte állandók, a népi fantázia a legkülönbözőbb módon hozza őket össze s a legkülönösebb és művészi élményt tudják nyújtani általuk. Legkedveltebb motívumok: tulipán, tölgylevél, indák, szarvas és őz.

A felszabadulás szülte támogatása a művészeteknek Buzsákon is öt percek éjjél előtt érkezett. S az öt perc elég volt ahhoz, hogy átmentse a jövőbe a történelem szinpadáról letűnő szegény pásztor faragcsáló művészetét.

Ma már hivatásos művészek avatott keze termi az egyéni fantázia szép remekait: a világ minden tájára exportált buzsaí faragott munkákat. Legjelentősebb képviselői jelenleg e szövetkezetbe tömörült művészeknek: Iváncsics László Balaton utcai faragó népművész, aki fél karját a második világháborúban elveszítette, de a megmaradottal, a megmintázandó anyagot satuba szorítva csodálatosan dolgozik, a nála meg megforduló külföldi turistáknak is nagy csodálatára. Gyani László, Május 1 utcai népművész, Máté Ferenc, Bajcsy Zs. utcai művész jellemző, hogy a népilélekben van meg a hajlam a művészi alkotásra az is, hogy ha valami üzemi vagy egyéb baleset kapcsán munkaképtelenné válik előző munkahelyén, szinte minden komolyabb zökkenő nélkül képes némi szárnypróbálgatás után a faragás művészi szintjén való képviselőtére s annak szenvedélyes szeretetére. Máté Ferenc is így volt. Üzemi baleset folytán egyik lábfejét veszítette el s tanácstalanságában adták neki az ötletet a faragást illetően, s pár hét után művészi bírálóbizottság tekintetét kiálló alkotásokkal lépett elő, s azóta is hivatásos művésszé érett meg. - A legnagyobb örömmel dolgoznak, alkotnak, mert ami szükséges a nyugodt alkotáshoz, ma számukra biztosítva van. Megélhetésük, nyári pihenőjük biztosítva van. A művészi lélek s a támogatást nyújtó Állam keze így találkozik szép harmóniában jelenleg Buzsákon a Művészet égbenyuló kupolái alatt.

A népi himzés. Amint a férfiak a mezőn a fához nyultak alkotni vágyón, úgy a buzsaí asszonyok az őszi idénytől a kitavaszkodásig ahhoz nyultak, ami a konyhában közel volt: a tűhöz és cérnához, hogy a tél unalmát és tétlenségét elűzzék. A nyugalom elzártságát biztosította a környéktől való elzárttság, hiszen amint bevezetőmben is említettem, Buzsákot a felszabadulás előtti évtizedekben egy járhatatlanná váló /esőktől/ földesut kötötte össze a legközelebbi Lengyeltóttal is. Teljesen elszigetelten éltek. S ez egyben pénzkereseti lehetőség is volt. A télen elkészített munkákkal kora tavasszal s nyáron a Balatonpart "pénzes" vendégeit járták végig eladásra kínálva. Amint

a buszjárat a megépült új kövesuton megindult, amint kapcsolatba kerültek a "külvilággal" a himzés "kenyérkereseti jellege" kezdett háttérbe szorulni. S a fiatalok körében kihalóban volt. Ekkor ért el a művészeteket felkaroló szabadság szele Buzsákra. Németh Gézáné tanárnő vette kezébe a varró asszonyok ügyét. Először varrószövetkezetbe tömörítette őket. Ekkor még "minden munka megfelelt". Amikor anyagiilag is megtalálták számításukat, mind többen jelentkeztek a varróasszonyok táborába. Ekkor már szóba jöhetett a válogatás is. A jobban dolgozókat, a művészebb munkát nyújtókat részesítették előnyben. Így a buszáki népi himzés színvonala a régi fölé messze felülmagaslott. Jelenleg is ez a helyzet. Naponta viszik a kész munkákat, a munkát összegyűjtő Németh Gézánéhoz, aki azokat a siófoki szövetkezethez továbbítja.

A népi himzés mai formái között Buzsákon a következőket ismerik és művelik.

a./ A rátétes. Ennek lényege a következőkben áll. Vesznek valamilyen színű, gyárilag gyártott színes anyagot. Általában a piros, ritkább a kék, vagy fekete színt alkalmazzák /bécsi anyagok/. Ezt egy fehér vászon vagy sifon alapanyagra dolgozzák rá. Az alapot, amely fehér, a kívánt méretre kivágják. A rákerülő /rátétes/ anyagot ráterítik s először a kívánt nagyságra kivágják. Utána vágó ollót vesznek kézbe s a rátétes /piros, kék, fekete/ anyagot a kívánt mintának megfelelően kivágják. Ami e munka művésziességét jellemzi, az éppen abban áll, hogy minden előrajzolás nélkül, pusztán képzeletükre hagyatkozva, rendkívüli formaérzékről tévén tanúságot, ránézésben vágják az ollóval. Ekkor a szemlélő idegen még semmit nem sejt. A később kialakuló formáknak még semmi nyoma. Vágás vágást követ, az anyag szétesőnek tűnik az olló vágta metszés nyomában. Ami érdékességét növeli az, hogy a pl.: 1-2 m. hosszúságú és szélességű anyag folyamatosága e kacskaringók, metszések nyomán meg nem szakad. Tehát egyik sarkán elindulva, ha a türelem megvan folyamatosan, megszakítások nélkül lehet követni később a kész munkán a feldolgozott anyag vonalait.- Az ollóval kivágott anyagot, amely alaktalannak tűnik, cérnával a fehér vászonra erősítik nagyvonalúan /fércelik/. Majd a metszés vonalának megfelelően a színes, rátétes anyagot finoman, megtürve aláhajtogatják és stabilan, hihetetlenül apró öltésekkel véglegesen rávarrják. E varrás, illetve behajtogatás nyomán a színes anyagból a kívánt minták tűnnek elő a fehérén látszó alapanyagon.

E formáját a népi himzéseknél hall és előszoba garmiturák /nagy függöny, falvédő, asztalterítő, párnák/, valamint önállóan pl. templomi oltárterítők és párnák díszítésére használják a lakásban. Igen mutatós élénk színeivel, a külföldiek ittjártukban ezeket csodálják sokszor a legjobban, noha a himzés többi formája a több munkát igénylő. Ez azonban igen tetszetős. E kivágott minták forma szerint e himzés-nemben: levél és virágdiszkek, indák, galamb és páva alakok; a templomi garmituráknál még kereszt és angyal alakok változnak egymással művészi tökéletességgel.

b./ Boszorkányos. E formája a népi himzésnek a legmunkásabb, művészi értékben is a legtöbbet érő. Roppant türelmet és áldozatkészséget igényel. Ezt általában párnák díszítésénél alkalmazzák, amint megfigyeléseim közben tapasztaltam. Módja a következő: vesznek a fehér, vagy krém színű vászon alapanyagot. Erre előrajzolják ceruzával a fonállal varrandó mintákat. Külön asszonyokat találtam a faluban, akik az u.n. "rajzoló asszonyok". Ezek nem varrnak, hanem a falu minden varróasszonyának végzik az előrajzolást, fizetésüket is "csak" ezért kapják. A rajzoló asszonyoknál papírból kör és egyéb alakú, keménypapírból kivágott saját tervezésű formákat láttam. Ezeket a vászon sarkaira s a szükséges helyekre körülrajzolva mintázzák. Majd a részletesebb kidolgozást fejből, ceruzával adják hoz-

zá/gondolok itt a körbe vagy a köré rajzolt virág,levél,állat vagy egyéb motivumokra./ Miután e megrajzolás megtörtént a vásznon, átadják az előrajzolt anyagot a varróasszonynak, aki sokszínű fonállal lát hozzá a kivarrásához. E fonál régen, még a ma élő öreg asszonyok fiatalabb idejében is a gyapjufonál volt a maga eredeti, fénytelen színeivel, általában lila, vagy fekete és kékként. Ma e varrófonál anyagaként a gyöngyfonál szolgál a maga élénk és fénylő színeivel. Miután a megrajzolt mintákat ezzel szépen kihimzik /arany,piros,zöld, kék színekkel általában/ jön az a munka, ami a himzést un."boszorkányossá" teszi. Ez pedig abban áll, hogy a vászon fehérítő alapanyagát teljesen bedolgozzák izlésesen fekete fonállal. Így a színes minták háttéréül a selymesen fénylő fekete szolgál. Amint ők maguk elmondták, a külföldi igények is nagymértékben fordulnak e művészi munkát igénylő alkotásuk felé.

c./ Vézás. E formája a himzésnek a régiak hagyománya szerint a munkán előforduló V alakú, majdnem élesen hajtott "kifli-szerű" alakról nyerte. Ez is teljes egészében a varrástechnika remeke. A boszorkányoshoz hasonlóan történik meg a rajzoló asszonyok által az előkészítése. Majd következik a kivarrása a varróasszony által. Színezésénél általában a piros, kék és fekete gyöngyfonalat használják. Az arany szín, ami a boszorkányosnál gyakoribb, itt már ritkább. A megmintázott, kivarrott rész alapanyaga megmarad a maga természetes vászon színében. Művészi értéke ennek is megvan, de nincs olyan nagy értékű, mint az előbb említett "boszorkányos". Viszont szépen díszíti művészi munkássánál fogva a párnákat, falvédőket, asztalra helyezett futókat, de még a jelentéktelen darabnak tűnő kis könyvjelzőket is.- A falu fiatal /ált.iskolás kori leányai/ általában ezt a művészi ágat tanulják az iskolában Németh Gézáné pedagógus vezetése mellett, s emelik fiatalon is művészi szintre azt, amit különben már a szülői házban is megtanultak s onnét szinte magukkal hoztak. E vézás munkákon a levél, virág és állatmotivumok mellett meg-megjelenik a sziv formája is, sokszor a fehér alapanyagú vászonnak szinte teljes nagyságát betöltve. Menyasszonyok szokták vőlegényüknek is sokszor ajándékként adni, vagy valamely kedves ismerősüknek.

A művészi himzés kapcsán szeretnék utalni a buzsákiak egykori, ősi, népművészeti remeknek számító ruházatára is. Ennek formája a következő volt. A fehér vászon mellény férfiaknál /un."lajbli"/. Ennek bő, a kézfej felé haladóan szélesedő ujjja volt /un."borjuszájú" ing./ A mellény elülső részén, annak jobb és bal oldalán szép, díszes, a mellény magasságát szinte betöltő tulipán és egyéb levél és virágos díszítésekkel /boszorkányos vagy vézás/. A mellény hátulsó oldalán középre helyezett szép himzésekkel. A mellényhez járult a deréktől boka felé szintén bővülő vászon nadrág /un."gatya"/. Később a bő vászonnadrágot felváltotta a csizmanadrág fekete színben, fekete, régebben piros csizmával. A fejen kiskarimájú, u.n. "pörge kalapot" viseltek. A fentebb leírt öltönyt a férfiak minden falubeli megmozdulásnál, ünnepélyesebb eseménynél viselték./gyűlés,esküvő,mise,stb. alkalmával./

A női viselet a legrégibb időktől kezdve még ennél is díszesebb volt. Fejükön pillangószerű díszet hordtak, gyönyörű buzsáki mintákkal díszítve. A nyaknál huzott bluzt a szebbnél szebb himzések művészi tarka sokasága felejtethetlenné tette a szemlélő számára. A szoknya, melyet felül viseltek szintén gazdagon volt hímézve, de ami érdekességét adta az alatta bőséges számú alsószoknya lépcsőszerűen hosszabbodva követte egymást, tehát a legalsó volt a leghosszabb s a kilátszó szélek mind u.n. "csiga-mintás", esetleg egyéb himzésekkel voltak díszítve s az egész öltözetet, mint művészi keret emelte ki. A lábon térdig érő fehér, a térd alatti felső szélén haránt többszínű piros csikozású harisnyát viseltek. A lábon piros cipőt, vagy csizmákat

hordták. A női ruházatot is általában vezás díszítésekkel ékesítették. De emellett megvolt a férfiaknál és nőknél egyaránt a szép piros rátétes béccsis öltöny is, amit a husvét és pünkösöd ünnepein viseltek főként.

Sajnos e népi ruhák a nylon hatására ma már a szekrényben pihennek s az érdeklődő kíváncsi kérésére kerülnek csak elő. Amint hallottam, e viselet nem is olyan régen, kb. 10 évvel ezelőtt ment ki a "divatból" Buzsákon. Sajnos akkor nem akadt megmentője a nyilvánosság számára. Ha egy is lett volna a faluban, aki akkor a védelmére kel, ismerve a hagyomány-szerető népet, ennek ő maga is utólag hálás lett volna a ruháját, díszes viseletét ma is hordaná.

Igy azonban, mire a "mentő két pedagógus" akiket fentebb említettem, már csak a "szereplések" idejére tudta azt ismét elővarázsolni. Bizonyos álszemérem alakult ki a faluban azt illetően, hogy ki kezdje el a viseletét ismét. A faluban hallottam a község plébánosától, aki szeretné elérni, hogy a tavaszi husvét és pünkösöd ünnepein a lányok és fiatalok legalább az ünnepi istentiszteletek tartamára meglévő, szekrényben pihenő szép ruhájukban menjenek a templomba. Ha ezt hamarosan eléri, összefogással a falu vezetőségével remélhetően színesebb tudnák varázsolni a buzsaíki utcát minden jelentősebb megmozdulás /tsz.rendezvények, stb./ idején. Érdemes lenne a még meglévő népi kincseket így is megmenteni s a molyoktól védeni.

Jelenleg csak a népi táncosok: fiúk, lányok, férfiak, asszonyok öltöznek díszes ruhájukba a táncsoportbeli szereplésük idejére. De e ruhákat is mindegyik a maga otthonában, mint tulajdonát őrzi. Tehát más irányban is felhasználhatná.

A népi himzés után jelentős helyet foglal el a község életében a népi tánc. Kezdetleges formája volt ennek az a szokás, mikor a szőlőhegyekben összejött öregek a maguk vidám táncait járták. Régi hagyomány nyomait találtam a faluban arról, hogy pl. a boroshordók kiüresedésekor a szőlőhegyi pincénél az öregek un. sirató táncot jártak el, a bor temetéseként. Az un. Kanásztánc is életmódjuknál fogva érthetően népszerű volt. Hiszen unalmas órájukban ebben lelték az unalom, vagy a munka után a munka fáradtsága elűzésének eszközét. Adottságánál fogva e nép a táncra termett.

A lakodalomba érkező idegen vendég szinte szemének nem akar hinni, amikor a 80-85 éves öreg mamák körbe fogódzva, fáradhatatlanul, szinte a fiatalokat megszegyenítve ropják a kopogózt. Sokfelé járhat az ember, de ehhez hasonlót ritkán lát. - A táncot Knezics István pedagógus, a község szülötte emelte művészi szintre olyannyira, hogy vendégszereplésükkor például egy Ausztriát, amely szintén a népi tánc melegágya, el tudnak ragadni felléptükkel. Rendszeres próbákat tartanak, a buzsaíki iskola irányából hetente kétszer, háromszor is hangzik esténként a próbateremből kiszüremkedő táncot kísérő ének hangja. Napi munkájuk után mennek el a fiatalok és felnőttek a tánc gyakorlására. Ha táncról van szó, minden áldozatot meghoznak érte. - A táncsoportnak saját falubeli népi zenekara is van, amely a szereplésükkor a zenei kíséretet adja. Legkedveltebb műsorszámuk a buzsaíki lakodalmas és az un. kopogós. Művészi zenéjének kidolgozására a múlt esztendőben egy hetet töltött a községben a Magyar Tudományos Akadémia népdalkutató csoportjának egyik tagja, Vavrinc Imre is. Az üveges tánc szintén nagy gyakorlatról és ügyességről tesz tanúságot művészetükben. A fejre helyezett üveggel járják ennél a táncot, a község izgalommal figyelő tekintete előtt. A legmutatósabb táncuk az un. "párnás" tánc: Ennél a lányok kezükben gyönyörűen himzett, rátétes buzsaíki párnákat tartanak s a tánc figuráinak megfelelően különböző helyzetbe és irányba mozdítják ki. A "nagy" táncsoport mellett utánpótlásként már az általános iskolában foglalkoznak a nevelők a gyerekekkel, táncra tanítván őket. A tánc-kulturáról elmondható Buzsákon,

hogy fellendülőben és jó kézben van. A táncsoport vezetője, amint bevezetőmben is említettem nemrég kapta meg a "Szocialista kulturáért" kitüntetést. Knezics István azóta is fáradhatatlan az áldozathozatalban és munkában. A St. An Veit-i osztrák táncsoporttal állandóan kapcsolatban vannak. Amikor ők jönnek Buzsákra közös ebédeken szövődik a barátság szála a csoport egésze s annak tagjai között. Majd Somogy megyére kiterjedő kulturális rendezvényeken találkoznak a városok és faluk lakosságával. Ha a buzsákiak mennek hozzájuk ausztriai vendégszereplésre, ők is hasonló körutakat tesznek az osztrák városokban és falun. E cserelátogatásra minden esztendőben sor kerül.

Az utolsó részében dolgozatomnak szeretném megemlíteni a községben még ma is élő népi szokásokat, mint régi hagyományokat.

Egyik ilyen régi szokás Buzsákon a Farsangolás. Ennek lényege itt abban áll, hogy szinte az egész falu megmozdul. Külsejüket lepedőkkel és cifra álarcokkal elváltóztatják. Az utcát járva betérnek házakhoz s ott tréfás verseikkel, dalokkal, népies mondásokkal keltik a családoknál a farsang vidám hangulatát. E szokás az egész farsangot betölti, főleg az esti órákban. Nemcsak gyermekek, hanem felnőtt férfiak és asszonyok vesznek részt a farsangolásban, ami e szokásnak itt külön színt ad. Házastársak párban és külön-külön utakon is mennek, emiatt egyik sem vet a másik szemére semmit. A felnőttek még pénzt is kapnak sokszor ez utakon. E szokás ma is megvan, s minden farsangban ujjaéled.

A másik érdekes szokás a husvét másnapi ajándékozás. Délután a templomba mennek, ott egy ájtatosságon vesznek részt, un. litánián. Ekkor már minden jelenlevő keresztszülőnek a kezében kis kosárka van, tele ajándékokkal /narancs, csokoládé, karóra, vagy egyéb/. Mikor a templomból kimennek, megtelik velük a templom előtti tér s e tömeg olyankor, vásári sokasághoz hasonlít. Kb. 1 órát töltenek el ott, ezalatt minden ajándék gazdára talál. Majd hazamennek.

Az eljegyzés Buzsákon lakodalmi ünnep számba megy. 100-150 vendéget hívnak meg az ünnepi vacsorára /mert az eljegyzés este van./

A menyasszony vendégserege a menyasszonyi háznál gyülekezik. A vőlegényé a vőlegényes háznál. Majd a gyülekezés után a vőlegény-jelölt megindul a hosszú sorokban mögötte menő vendégeivel. Ekkor nótá nincs az utcán, osztonban vonulnak. Mikor a menyasszonyos házhoz érnek a vőlegény előtt haladó két későbbi násznagy párbeszédbe kezd a szobaajtóban álló szülőkkel /menyasszony szüleivel/. Ennek vannak olyan keményen hangzó, népies stílusú mondatai, hogy aki ilyenén még részt nem vett, szinte az udvarrók a visszafordulásra gondolna. Pl.: a menyasszony apja: "hát maguk még mit keresnek itt ilyen sötétben? Ki vót magukért?"

Mire a vőlegény részéről: "Az igaz, hogy értünk senki nem vót, de ilyen hangon ne beszéljenek kendek velünk, mert nyomban megfordulunk és drága portékánkkal együtt hazamegyünk, mi nem kóduni, hanem kendeken segíteni gyűttünk". "Miféle portékát akarnak ketek hazavinni? Egy sánta, egyik szemére vak legénynél egyebet én itt a kentek sorában nem látok." "Vak ám a kentek ides öreganyja", stb.- Végül aztán hosszas huzavona, kölcsönös alkudozás után előkerülnek a nagy kosarakból a sütemények s egyéb ajándékok, amivel a menyasszonyt "megveszik". A menyasszonyos házból is "némi vigaszdíjat" adnak a vőlegényeknek is. Így aztán szent a béke, az "ellenfelek" kibékülnek s kezdetét veszi a jegyesi vacsora. Ez hajnalig, néha másnap délig is eltart nótázás s táncos mulatozás mellett.

SODONY MEGYEI MŰVELŐ
NA-435

A következő, igen régi és különös szokás volt, az halottcsókolás. Ennek lényege abban állt a régi írások tanúsága szerint, hogy az un. virrasztáson jelenlevők egyenként odajárultak a koporsójában fekvő halotthoz és egyenként megcsókolták. Egészségügyileg borzalmas káros volt e szokás. Talán a maradiság folytán ilyen esemény is hozzájárult ahhoz, hogy pl. Buzsák a TBC és több más fertőző betegség vonalán a fonyódi járásnak a közelmúltig élenjáró községe volt. Hiszen a halottak nagy része fertőző betegségben hunyt el, mint a statisztikák mutatták. Lehetett volna e nagyobb lehetőség a baj továbbadására, mint a halott szájoncsókolása? A felnőttest és a gyermek egyaránt vitte a betegséget tovább. = Közben a halott érdemeit méltatta egy az öregasszonyok közül. - E halottcsókolás emléke ma is fennáll még a templomban.

Az esküvő is nagy ünnepélyesség közt zajlik le. Valamikor, a régiak elmondása szerint az esküvői menet élén az u.n. "Habardzsia" ment. Ez egy férfi volt, aki egy magas botot vitt a kezében, amin cifra szalagok lógtak, ez amolyan farsangi módra bohóckodott a menet élén, amire minden cifraságot aggattak az ut mentén állók. Otthon az ételeket a vőfély külön-külön versikével köszöntötte be, aminek versikéi a faluban ma is élnek s feldolgozásuk szinte külön tanulmányt igényelne.

Ezzel, amennyire a lehetőségek nyújtották vázoltam a község múlt és jelenbeni történetét. A régmúlt és új Buzsákon, amint bevezetőmben is írtam, karöltve jár a múlt és a jelen. S nekünk az a feladatunk, hogy a régit megőrizzük, az újat pedig építsük. E kis munkám is ezt a célt akarta szolgálni.

Egy község múltját megőrizni s szépülő jelenét felrajzolni.

Ha e célt elértem, munkám nem volt hiábavaló s semmi fáradságot nem sajnálok. Igérem, hogy ha lehetőség nyílik rá, egy-egy történeti vagy művészi ágról külön-külön, kimerítőbben is szívesen írok majd dolgozatot. Hiszen ez általános összefoglalást jelent, a kívánalomnak megfelelően.